

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Koncept morální paniky a břevclavská kauza 2012

Kamila Jirků

Plzeň 2007

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Diplomová práce

Koncept morální paniky a břevclavská kauza 2012

Kamila Jirků

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Marek Jakoubek, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, duben 2005

.....

Obsah

1 ÚVOD	3
1.1 Sociální konstrukce reality	6
1.2 Mediální konstrukce reality	9
1.3 Stereotypy	15
2 MORÁLNÍ PANIKA	17
2.1 Média a morální panika	21
2.2 Média a zločin	24
3 METODOLOGIE	27
3.1 Postup zkoumání	28
3.2 Analyzovaný soubor	32
4 VLASTNÍ VÝZKUM	33
4.1 „Kauza Břeclav 2012“	33
4.2 Indikátory morální paniky	34
4.2.1 Přehnanost	34
4.2.2 Prchavost.....	35
4.2.3 Produkce sdělení s vysokým emočním potenciálem	36
4.2.4 „Folk devil“	38
4.2.5 Posun v definování nepřítele. Extrémisté.....	41
4.2.6 Strážce morálky.....	46
4.2.7 Veřejné mínění	48
4.2.8 Predikce.....	50
4.2.9 Ke kauze se vyjadřují sociálně vlivní aktéři	53

4.2.10	Difúze represivních složek	58
4.3	Demonstrace, naplnění predikcí?	60
4.4	Hledání řešení do budoucna.....	64
4.5	Deus ex machina.....	66
4.6	Ohlédnout se zpět, omluvit se?.....	69
4.7	Důsledky kauzy Břeclav	70
5	ZÁVĚR.....	73
5.1	Naplnění verifikačního záměru.....	73
5.2	Naplnění investigativního záměru.....	74
5.3	Naplnění apelativního záměru	76
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	77
7	RESUMÉ.....	80
8	PŘÍLOHY	81

1 ÚVOD

Pro toho, kdo chce proniknout pod povrch fungování soudobé společnosti, je Stanley Cohenem vypracovaný koncept „morální paniky“ jednak sám o sobě eminentně zajímavým tématem, jednak výjimečně efektivním nástrojem pro analýzu a uchopení celé řady dějů a událostí tvořících každodenní realitu – „realitu“- současného světa.

Pojem morální paniky je přitažlivý už tím, že propojuje některé typické fenomény dneška s analogickými jevy předcházejících staletí. Nepatří tedy k pojmům popisující jevy charakteristické jen pro soudobou společnost – a už proto vybízí k myšlence, že se zřejmě bude dotýkat některých hlubších – protože obecněji, nadčasověji se projevujících – vrstev lidské psychiky a fungování sociálního celku. To je ovšem spíše otázka než tvrzení a je třeba na konkrétním případě zkoumat, jaká je na ni odpověď.

Dalším aspektem, který vytváří zajímavost tématu morální paniky, je jeho potenciál pro budoucnost, spojený zvláště s charakteristikou nepředvídatelnosti trvání a projevů morální paniky. Řekněme na okraj, že právě proto se může morální panika stát i námětem literárních či filmových děl žánru fantasy nebo science -fiction. Jak je v práci podrobněji ukázáno, morální panika může velmi rychle „vyšumět“ – nebo naopak narůstat do naprosto disproporčních rozměrů. A tady je prostor pro úvahy vědců nebo fantazii spisovatelů – o tom, jakých katastrofických následků bychom se někdy v budoucnu mohli od morální paniky nového druhu a nepředvídatelných rozměrů nadít.

Konečně třetím aspektem tématu morální paniky, který podtrhuje jeho přitažlivost, je fakt, že se v něm snadno sbíhá a propojuje nízké s vysokým, vedlejší s podstatným, banální se zásadním, opovrženímhodné

se vznešeným. Nad fádňami a nedůvěryhodnými drby zaznívají řeči o vznešených morálních hodnotách. V minulosti se nezadržitelný vír morálních panik často začínal roztáčet hluboko v lidových vrstvách, mezi „plebejci“ či „chátrou“ – aby pak do svého objetí strhl ty, kteří představovali nejvyšší politické či morální autority společnosti. Nezdá se, že by tomu dnes bylo jinak. Téma morální paniky představuje jistě mnohé další zajímavé stránky, ale už tři zmíněné stačí k tomu, aby inspirovaly k hlubšímu pohledu a studiu tohoto konceptu.

Způsob, jakým Stanley Cohen rozpracoval pojem morální paniky, z něj činí na první pohled dobrý analytický nástroj pro studium uvedených fenoménů. Především jsou zde samotná jednotlivá kritéria, jež by podle Cohena měl sociální fenomén naplňovat, aby mohl být kvalifikován jako morální panika. Tato kritéria, tím, že jsou explicitně vyslovena a skloubena v jeden celek, umožňují ihned nahlížet důležité stránky zkoumané konkrétní události, zajímat se o to, co na první pohled není zřejmé nebo nebylo aktéry děje (či informátory ději) vyzdviženo, předvídat, které stránky události se ještě mohou eventuelně projevit.

Pojem „morální paniky“ však není Cohenem – tak se mi to jeví – rigidně fixován, zůstává naopak pružným nástrojem, který může v jednotlivých případech nabývat odlišnou podobu. Ne všechna kritéria se musí objevit se stejnou intenzitou, některá mohou nabýt překvapivé podoby, takže se může i zdát, že nejsou naplněna. Právě z této pružnosti Cohenova pojmu vychází – jak bude dále vidět – i část mé vlastní práce.

Jako myšlenkový nástroj je pojem morální paniky zajímavý a přínosný i z toho prostého důvodu, že pole jeho aplikovatelnosti je předem neomezené. Nové fenomény, které přinese buď širší zkoumání nebo budoucnost společnosti, mohou mít charakter toho, co „intuitivně“ řadíme k jevům paniky (morální paniky), ale přitom inspirovat k novému,

možná hlubšího chápání tohoto tématu, a tedy i k prohloubení Cohenova pojmu.

Proč jsem si téma morální paniky vybrala? Když jsem se v roce 2012 setkala se zprávou o břevclavském přepadení a viděla jsem, jakým způsobem se celá kauza rozvíjí, napadlo mě, že právě tato událost poskytuje velmi zajímavý materiál k aplikaci pojmu morální paniky. Právě tady by se možná dalo uvidět, na kolik je tento koncept fakticky nosný k pochopení konkrétní události – a prizmatem této události i k pochopení fungování naší společnosti.

Když jsem spojila pohled na Romy optikou morální paniky břevclavské kauzy, vyjevily se mi velmi závažné věci. Například proměna ve vnímání Romů a v přístupu k nim. Ukázalo se, jak média nepřesně informují, jak emotivně pracují s neověřenými informacemi, jak od sebe vzájemně opisují a jak dokáží změnit a ovlivnit postoje nejen občanů, ale i státní správy. V tomto případě bylo velmi čitelně vidět, jaké je postavení Romů nejen v jednotlivých regionech, ale v celé České republice.

V úvodní pasáži vysvětlím své východisko, kterým je teorie Bergera a Luckmanna o sociální konstrukci reality a z ní vyplývající teorie mediální konstrukce reality. Média, jakožto ustanovené společenské instituce, jež se věnují produkci a distribuci vědění, jsou významným zdrojem výkladů sociální reality a do značné míry se tak podílejí na její konstrukci a reprodukci (Mcquail, 2007). Ve své práci se také dotknu fenoménu stereotyp. Nevyhnula jsem se ani podotázce, jak média vnímají zločin (Jewkes, 2004).

1.1 Sociální konstrukce reality

„Společnost je výtvorem člověka. Společnost je objektivní realitou. Člověk je zároveň výtvorem společnosti“ (Berger, Luckmann, 1999: 64). Podle Bergera a Luckmanna, kteří z pozice sociologie vědění chápou realitu jako sociálně vytvářenou, existuje společnost jako objektivní i jako subjektivní realita, jež funguje jako dialektický a neustálý proces, sestávající ze tří složek: externalizace, objektivace a internalizace. Na těchto základních principech ukazují proces institucionální reprodukce světa, jež má svůj původ v našich myšlenkách a činnostech, jimiž je jako reálný udržován (Berger, Luckmann, 1999).

Externalizace znamená otevřenost člověka vůči světu. Vzhledem k vnitřní nestabilitě lidského organismu, je pro člověka nezbytné, aby si kolem sebe vytvořil stabilní prostředí, v němž se bude pohybovat a které bude usměrňovat jeho jinak velmi variabilní chování (Berger, Luckmann, 1999). Tímto prostředím je sociální řád, který je člověkem vytvářen při své neustálé externalizaci. Příčiny vzniku, udržování a předávání sociálního řádu vysvětluje institucionalizace, jež je založena na procesech habitualizace (Berger, Luckmann, 1999). Ta vzniká tím, že se jakákoliv často opakovaná činnost ustálí ve vzorec, který pak může být bez námahy napodobován. Na základě opakování určité činnosti, kde se opakovaně vyskytuje určitý motiv, dochází při interakci dvou stran také k přisuzování určitých motivů chování na obou stranách a tedy k typizaci, která je vždy sdílená a tedy dostupná všem členům společnosti. Sociální realita je tak vnímána jako nepřetržitý sled typizací, jejichž prostřednictvím vnímáme ostatní lidi a zacházíme s nimi při osobních setkáních. Tato „typizační schémata“ fungují jako jakési návody, které nám pomáhají uspořádat okolní realitu a orientovat se v ní a jako takové jsou součástí „sociální zásoby vědění“ (Berger, Luckmann, 1999) či slovy Alfreda Shütze „příručního vědění“, jehož prostřednictvím interpretujeme sociální svět a dáváme mu smysl (Harrington, 2006). Typizací

habitualizovaných činností a jejich vykonavatelů pak dochází k institucionalizaci. (Berger, Luckmann, 1999)

Proces institucionalizace se pak završuje při předávání světa institucí další generaci, kdy externalizované produkty lidské činnosti nabývají objektivní povahu. Tento proces, kdy jsou sociální formace chápány jako zcela nezávislé na jedincích, kteří je v danou chvíli ztělesňují a jsou pojmány jako by měly svou vlastní realitu, se nazývá objektivace. Realita nejenže je objektivacemi naplněna, ale jsou to právě objektivace, které existenci této reality umožňují. Důležitým prostředkem objektivace, který stvrzuje existenci sociálního řádu, je jazyk a znakové systémy, díky nimž jsou produkty lidské činnosti dostupné jak jejich autorům, tak ostatním lidem jako prvky společného světa. (Berger, Luckmann, 1999) V procesu sociální konstrukce reality hraje významnou roli legitimizace, která se stává nezbytnou při předávání instituce třetím osobám, kteří už nejsou jejich tvůrci, neboť dochází k sémantickému posunu od „jak my to děláme“ k „tak se věci dělají“ (Kabele, 1998: 204). Legitimizace je procesem vysvětlování a ospravedlňování institucionální tradice, která je pro tyto účely umístěna do symbolického světa, kde se jednotlivé složky režimu spojují do smysluplného celku (Berger, Luckmann, 1999)

Třetí složku představuje internalizace, proces, při němž je objektivovaný sociální svět zpětně promítán do vědomí a to v průběhu socializace, jež může být definována jako úplné zasvěcení jedince do objektivního světa společnosti, kdy jedinec nejen že chápe okolní svět, ale zároveň ho přijímá za svůj vlastní (Berger, Luckmann, 1999). Socializace, která se odehrává v prostředí určité sociální struktury, ale nikdy není úspěšná úplně a při předávání symbolického světa z generace na generaci se objevuje problém, kdy se někteří jedinci ztotožňují s tímto světem méně než ostatní. Tyto skupiny mohou začít zastávat odlišné

verze symbolického světa a stát se nositeli „alternativní definice reality“, jejíž existence ohrožuje status „oficiální“ reality (Berger, Luckmann, 1999: 107). „Tyto kacířské skupiny představují nejen teoretickou hrozbu pro symbolický svět, ale i praktické nebezpečí pro institucionální řád daným symbolickým světem legitimizovaný“ (Berger, Luckmann, 1999: 107).

Společnost si proto vytváří postupy, které mají tyto případy eliminovat. Pro legitimizaci represivních opatření je vytvořen pojmový aparát, který je pro ochranu dominantního výkladu reality užíván dvěma způsoby (Berger, Luckmann, 1999: 107). Terapeutický způsob využívá pojmový aparát k udržení všech členů společnosti v rámci institucionalizovaných definic reality. Pojmový aparát může být terapeuticky použit příslušnými odborníky a bude obsahovat teorii deviace, jež odlišnost vysvětluje, soubor diagnostických pojmů, jež deviaci identifikuje a pojmový systém procesu léčby. V úspěšné terapii deviantní jedinec internalizuje takový pojmový aparát a znovu se socializuje do symbolického světa společnosti (Berger, Luckmann, 1999: 107). Druhý způsob využívá pojmový aparát k potlačení všeho, co stojí mimo dominantní symbolický svět. Odlišné symbolické světy jsou oslabeny tak, že jim je jednoduše přisouzen podřadný či negativní ontologický status. Na tyto skupiny „bude pohlíženo jako na podřadné bytosti, jež nejsou rovnocenné lidem a které už od narození vůbec nemají pojem o správném řádu věcí a přebývají v beznadějně kognitivní temnotě“ (Berger, Luckmann, 1999: 115). V případě jedinců či skupin, kteří v dané společnosti představují cizorodé prvky, bývá často používán pojmový aparát pro potlačení, neboť tyto skupiny se nezdají jako vhodní adepti na terapii (Berger, Luckmann, 1999).

1.2 Mediální konstrukce reality

Komunikace je základní způsob pro osvojení objektivní reality a masová média v dnešní společnosti tuto komunikaci zprostředkovávají (DeFleur, Ballova-Rokeachová, 1996). Koncept „sociální konstrukce“ se ve vztahu k mediálnímu zpravodajství používá v dvojím smyslu. Na jedné straně se média přímo podílejí na sociální konstrukci reality a na straně druhé je samotný obsah mediálních zpráv konstruktem, vycházejícím z procesu, jimiž jsou události nejdříve určeny a potom je jim dodán smysl prostřednictvím určitého úhlu pohledu (McQuail, 2009).

Jakožto ustanovené společenské instituce, jež se věnují produkci a distribuci vědění, se média stávají významným zdrojem výkladů sociální reality a do značné míry se podílejí na její konstrukci a reprodukci (McQuail, 2009). Média neposkytují jen informace, ale také význam určité události a její interpretaci. Čtenář vidí v novinách nejen zdroj zpráv, ale také interpretaci událostí, kterou může použít v konverzaci s ostatními (Berelson, 1997). Walter Lipmann (1956) ve své knize *Public Opinion* poukazuje na to, jak může tisk radikálně změnit interpretaci skutečnosti a jak lidé, nehledě na to zda věří, že je mediální obraz pravdivý, s ním jako se skutečným zachází. Podle Lipmanna (1956) tisk vytváří „obrazy v našich hlavách“, podle kterých upravujeme své jednání. Na tuto myšlenku navázal v polovině 70. let W. Shulz (1976 in Kunczik 1995) ve stati „Konstrukce reality ve zpravodajství“, kde ukázal, jak se mediální obrazy mohou stávat reálnými ve svých důsledcích. Vzhledem k tomu, že svět vytvářený médii nahrazuje příjemcovu osobní zkušenost, předkládané zprávy jsou vnímány jako „zaručené svědectví o skutečném“, které se jím ve svém dosahu stává (Shulz 1976 in Kunczik 1995: 125). Mediální sdělení tak mohou vyvolávat jednání, které má reálné důsledky v reálném světě a mohou se tak stát sebenaplňujícím proroctvím. Na tuto skutečnost upozornil W.I.Thomas (2007), když tvrdil,

že je-li určitá situace definována jako reálná, stává se reálnou ve svých důsledcích.

Co se týče mediálních obsahů, mediální teoretici se dnes více či méně shodují na tom, že média nezobrazují „realitu“, ale jen její určitou verzi, která je kulturně determinovaná a závislá na několika vzájemně propojených faktorech (McQuail, 2009). Za prvé, mediovaný obraz „reality“ je formovaný produkčními procesy zpravodajských organizací, které vykazují vysokou úroveň hierarchizace, dělby práce, rozdělení odpovědností a rolí (Trampota, 2006). Svou roli zde hrají byrokratické rutinní postupy, časový rozvrh a užívání oficiálních zdrojů. Oficiální zdroje, jaké představuje např. vláda, policie, soudy, radnice či přední osobnosti, jsou podle Fowlera (1991) značně privilegované z několika důvodů: jsou etablovány jako oficiální autority; jsou organizované na bázi byrokratické struktury, která má své mluvčí a pravidelný rozvrh prohlášení; a disponují zdroji na zaplacení publicity. Tím dochází k prezentaci sociální reality z perspektivy vládnoucích kruhů a legitimizaci převládající struktury moci (Fowler 1991). Podle Gamsona (et al 1992) tak chodíme s mediálně generovanými obrazy světa, které používáme pro konstruování významu politickým a sociálních otázek, přičemž brýle (prostřednictvím kterých přijímáme tyto obrazy) jeví známky moci a úhel pohledu politických a ekonomických elit. Mcquail (2009: 370) mluví o „bezděčné předpojatosti“, která vychází z kontextu produkce.

Za druhé, má na mediovaný obraz vliv ideologie ve smyslu společenských hodnot (McQuail, 2009). Podle Kunczika (1995) by média neměla být považována za příčinu, neboť spíše podporují a opakují určitý převažující rámec. „Vliv médií přitom není považován za přímý, lineární, více či méně izolovaný proces, ale za proces ovlivnění působením veřejnosti: domněnkou o tom, které názory u obyvatelstva převládají“ (Kunczik, 1995: 126). Události se totiž nedostávají do zpráv jen prostě tím, že se stanou, musí být známé a rozpoznatelné. Aby mohly být

začleněny do zpráv, musí splňovat určitý počet kritérií, aby byly zprávyhodné (Hartley, 1982). K vybrání zprávyhodných událostí užívají žurnalisté neformální koncept zpravodajských hodnot, který odkazuje k „obecně přijatým a ustáleným představám“ o tom, co dané publikum zajímá a co vzbudí jeho pozornost (McQuail, 2009: 319). Podle Wykese (2001 in Jewkes 2004) to má co do činění s tím, že žurnalisté sdílejí stejné ideologické hodnoty jako většina jejich publika, což vede k normalizaci určitých zájmů a hodnot. První, kdo se pokusil systematicky identifikovat a kategorizovat zpravodajské hodnoty, byli Galtung a Ruge (1973 in Hartley 1982), kteří objevili, že událostí měly větší šanci být uveřejněny, pokud splňovali následující kritéria:

- ✧ *Frekvence* odkazuje k časovému rozmezí, které událost potřebuje ke svému rozvoji. Čím více toto časové rozpětí odpovídá periodickému způsobu vycházení médií, tím větší je pravděpodobnost, že se stane zprávou. Například vraždy zaberou velmi málo času a jejich smysl je rychle doručen, což se hodí do frekvence vydávání novin. Naproti tomu ekonomické a sociální tendence zaberou více času, než se rozvinou a než se stanou smysluplné. Pro jejich zaznamenání je potřeba podpůrných prostředků, jako je např. zveřejnění statistiky.
- ✧ *Práh pozornosti* odkazuje k pomyslné hranici rozsahu, velikosti či závažnosti, kterou musí událost překročit. Řetězová autonehoda tak má větší šanci být uveřejněna než „běžná“ nehoda. A pokud už se o tom psalo, je zde další práh pozornosti. Dokonce čím větší příběh, tím více dramatickosti je zapotřebí přidat. Válečné zpravodajství přináší zprávy velké samy o sobě, ale jejich pokrytí nevzroste, pokud nedojde k nějaké zvláště katastrofické události. Přičemž přidané drama nemusí pocházet ze samotné události.

- ✧ *Jednoznačnost* odkazuje k jasnosti události. Samotná událost nemusí být jednoduchá, ale množství jejich možných významů musí být limitován, aby se její jádro dalo komunikovat několika větami. Ve zpravodajství je dvojnásobná povaha jak událostí tak jejich příčin redukována jak jen to je možné.
- ✧ *Smysluplnost* odkazuje ke kulturní blízkosti a relevanci. Události, které se shodují s kulturním zázemím novinářů se budou zdát smysluplnější, a proto budou spíše vybrány k zveřejnění než jiné. Media tedy upřednostňují události z geograficky nebo kulturně blízkých oblastí. Události ze vzdálených oblastí se stanou zprávyhodné v případě, že mohou mít dopad na domácí scénu, obvykle ve formě hrozby.
- ✧ *Konsonance* odkazuje k předvídatelnosti události, tj. co novinář či čtenář očekává. A když média očekávají, že se něco stane, tak se většinou stane. Klasickým příkladem jsou demonstrace, kdy se zprávy skoro výhradně zaměřují na násilí, které se od demonstrace očekává, i když se nemuselo objevit či jen v nepatrném množství, zatímco důvody demonstrace mohou být ignorovány.
- ✧ *Nečekanost* odkazuje k nepředvídatelnosti události či k její raritě. Přičemž nečekaná událost se nalézá v rámci hodnot *smysluplnosti* a *konsonance*. Nečekaná událost je tedy obvykle objevena v důkladně známém kontextu.
- ✧ *Kontinuita* upozorňuje na to, že pokud byla některá událost jednou uveřejněna, bude dále po nějaký čas uváděna. Což vede média k upřednostňování událostí, u kterých předpokládají další vývoj.

- ✧ *Kompozice* odkazuje k směsici různých druhů událostí. Pokud jsou noviny plné zahraničních zpráv, bude mezi ně zahrnuta relativně nevýznamná zpráva z domova, aby vyvážila celkovou skladbu. Popřípadě je závažná událost doprovázena jinými podobnými událostmi, které jsou shromážděny na dané téma.

- ✧ *Vztah k elitním národům* a *k elitním osobám* odkazuje k tendenci médií preferovat události, které se odehrály v největších a v nejvlivnějších státech světa, a události, jejichž aktéry byly známé osobnosti.

- ✧ *Personalizace* odkazuje k nahlížení události jako k jednání konkrétních osob, které se jí účastnily. Vzhledem k tomu, že je snazší identifikovat jednotlivce než struktury, síly či instituce.

- ✧ *Negativita* odkazuje k preferenci médií prezentovat častěji negativní události. Harley (1982) tuto tendenci vysvětluje tím, že špatné zprávy jsou obecně *jednoznačné*, stávají se rychle (*frekvence*), *konsonují* s obecnými předpoklady o stavu světa, a proto je jejich *práh pozornosti* nižší než ten pro zprávy pozitivní.

Pokud příběh neobsahuje alespoň některé z charakteristik považovaných za zprávyhodné, neobjeví se ve zpravodajské agendě. Jewkes (2004) upozorňuje na fakt, že různé hodnoty mohou determinovat výběr a presentaci událostí v rozdílných médiích, což je široce přisuzováno stylu dotyčného deníku. Některé například zdůrazňují „lidský“ úhel pohledu jako je prezentování informace z první ruky od obětí a svědků či důraz na tragédii a sentiment (Jewkes, 2004).

Výsledkem je, že média určitá témata vyhledávají a preferují. Vybírají si hrstku událostí z nekonečného množství možností, které se

objevují po světě každý den, a přemění je v příběhy, které nesou významy (Jewkes, 2004). Tento proces se zpravidla označuje jako nastolování témat nebo-li „agenda setting“ (Burton, Jiráček, 2001). Základní myšlenkou tohoto konceptu je, že zpravodajství klade důraz na určitá témata, a to se odrazí na tom, co vnímá jako nejdůležitější aktuální záležitosti veřejnost (McQuail, 2009).

Určitá témata pak bývají zpracovány opakovaně, což může posilovat tendence publika nahlížet taková sdělení jako samozřejmá. Neboť opakování má potvrzovací funkci (Burton, Jiráček, 2001). Pokud se některé mediální obsahy často opakují, vytvářejí zdání přirozenosti a normality a příjemci mají pak tendenci tomu uvěřit. Opakování přitom není omezeno pouze na témata článků, ale týká se taky typických způsobů zpracování, které se pak stávají správným postupem, jak dané téma zpracovat (Burton, Jiráček, 2001). Opakování sdělení je jedním ze základních rysů mediální komunikace a jeho důsledkem je posilování skrytých „poselství“ obsažených ve zprávách (Burton, Jiráček, 2001: 159).

Opakovaným výběrem a zařazováním představitelů některých skupin v kontextu určité situace nebo tématu pak zpravodajství formuje jejich reprezentaci (Trampota, 2006). Výraz reprezentace se používá v souvislosti s mediálními obsahy v několika různých významech. *Reprezentace* odkazuje především k užívání výrazových prostředků, které platí při zobrazování či zpřítomňování světa příjemcům. *Reprezentativnost* (typizace) zase odkazuje k tomu, které osoby užívané v mediálních produktech jsou charakteristické pro jednotlivé sociální skupiny (Burton, Jiráček, 2001). Koncept re-representace a reprezentativnosti naznačuje, že se nejedná o zpřítomnění určité sociální skupiny, ale o reprezentaci určitých pohledů na sociální skupiny (Trampota, 2006). Některé skupiny začínají pro média existovat až ve chvíli, kdy jsou s nimi potíže, proto jsou tyto pohledy často významově negativně zatíženy

(Burton, Jiráček: 2001). Ustálený způsob prezentace určitých skupin pak může posilovat jejich stereotypizaci (Trampota, 2006).

1.3 Stereotypy

„Stereotypem se rozumí sociální klasifikace určitých skupin a jejich reprezentace pomocí zjednodušujících, neověřitelných, zobecňujících znaků, jež výslovně (explicitně) či nepřímo (implicitně) představují soubor hodnot, soudů a předpokladů, týkajících se chování takových skupin, jejich vlastností, minulosti a vývoje“ (Jiráček, Köpplová, 2009: 299). Stereotypy jsou obvykle považovány za nepřesné kvůli způsobu jakým zobrazují sociální skupinu či kategorii jako homogenní. Určité formy chování, dispozice či sklony jsou izolované, vytržené z kontextu a připisované každému, kdo je asociován s touto skupinou či kategorií (Pickering, 2001).

Jako první se zabýval spojitostí mezi stereotypy a médii Walter Lippmann (1922 in Dyer 1993), který vymezil 4 funkce stereotypů: stereotyp jako „zkratka“, jednoduchá a snadno uchopitelná forma reprezentace, která je nicméně schopná kondenzovat širokou škálu informací a konotací; stereotyp jako způsob odkazování ke světu; jako vyjádření hodnot a představ; a stereotyp jako proces uspořádávání komplexnosti světa do kategorií a typizací. Dyer (1993) ale upozorňuje na nedostatky v takto vymezeném stereotypu, neboť v tradici sociální konstrukce reality nejen že je společenské uspořádávání reality historickým produktem, ale je také zapojeno do mocenských vztahů ve společnosti. Jak řekl Berger a Luckmann (1999: 109): „Kdo má větší klacek, má větší šanci prosadit svou definici reality“.

Podobně argumentuje i Pickering (2001), který tvrdí, že kategorie jakožto kognitivní nástroje nejsou stejné jako stereotypy, neboť stereotypizování odmítá jakékoliv flexibilní myšlení a uchyluje se k jednostranným reprezentacím v zájmu pořádku, bezpečnosti a dominance. Stereotyp vytváří iluzi přesnosti a řádu, iluzi, že věci jsou takové jaké mají být. Pocit bezpečí či nadřazenosti, který z toho vyplývá, vysvětluje, proč se stereotypy ujímají nekriticky a rychle se šíří (Pickering, 2001). Stereotypy se snaží zavést připisovanou vlastnost jako přirozenou a danou, a to způsoby, které jsou nerozlučně spojené s mocenskými vztahy prostřednictvím kterých fungují. Hodnotící uspořádání, které stereotypy produkují, se pak vždy objevuje za cenu těch, které stereotypizují. Protože ti jsou tak trvale umístěni do marginální pozice či je jim přidělen podřadný status, podle kterého jsou dále posuzováni (Pickering, 2001).

Podle Pickeringa (2001) je stereotypizování, které konstruuje odlišnost jako deviace, procesem udržení a reprodukování norem a společenských pravidel chování. Stereotypy tak fungují jako forma sociální kontroly. V tomto pojetí chápe Pickering (2001) stereotyp jako dvojče konceptu „Druhého“. Neboť jak stereotypizování tak konstrukce toho „druhého“ funguje jako strategie symbolického omezení nebezpečí, tím, že jej fixuje do neměnné podoby. Stereotypy nejsou vytvářeny jen médii, ale právě média mají velký vliv na jejich šíření.

2 MORÁLNÍ PANIKA

Obecně morální panika popisuje spontánní, neinstitucionální, kolektivní jednání, které reaguje na strach o něco, co má pro společnost fundamentální význam (Volek, 2000). Přičemž přídavné jméno „morální“ naznačuje, že „...nejde jen o jakési světské ohrožení v podobě klesajícího HDP, ale že je ohrožen sociální řád samotný...“ (Volek, 2000: 98). Salemský čarodějný proces bývá často uváděn jako příklad paniky vzniklé na základě široce rozšířeného strachu z lidí, jež obcovali s ďáblem (Goode, Ben-Yehuda, 2009).

Sociální fenomén morální paniky poprvé popsal ve své, dnes již slavné, studii *Folk Devils and Moral Panics* (1972) britský sociolog Stanley Cohen. Samotný termín morální paniky implikuje, že sociální reakce je neúměrná vůči aktuální závažnosti události (Cohen, 2002). Reakce je tedy vždy vážnější než si dané chování či událost zasluhuje a proto je přehnaná, iracionální a neoprávněná (Cohen, 2002). Přičemž morální paniky nejsou o specifických kategoriích, reálných či imaginárních, nebo o sociálních kategoriích, ale o strachu, obavě a vnímání hrozby z těchto aktivit a kategorií (Goode, Ben-Yehuda 2009). Jinými slovy morální panika popisuje společenskou reakci, jež je založená na falešném nebo přehnaném dojmu o tom, že chování nebo vliv určitého jevu je nebezpečný a představuje hrozbu pro společnost.

Morální panika má svůj charakteristický průběh i charakteristické aktéry. Některé z těchto charakteristik Cohen (2002: 1) jmenoval v úvodní pasáži své práce, a protože tento odstavec obsahuje klíčové myšlenky celé práce, je hojně citován:

„Jistý stav, událost, osoba či skupina lidí jsou náhle označeny za hrozbu sociálních hodnot a zájmů; jejich povaha je masovými médii

prezentována ve stylizované a stereotypní podobě; morální hranice jsou utvářeny editory, biskupy, politiky a jinými správně smýšlejícími jedinci; sociálně vlivní aktéři vyslovují diagnózy a řešení; jsou vyvíjeny způsoby jak se s danou situací vypořádat; tento stav potom zmizí, rozmělní se či se zhorší a stane se viditelnějším. Někdy je předmětem paniky něco celkem nového a jindy to něco už dlouho existovalo, ale najednou se dostalo na světlo ramp. Někdy panika přejde a je zapomenuta, až na folklórní a kolektivní paměť, jindy má vážnější a dlouhotrvající dopady a může produkovat změny v legální a sociální politice či dokonce ovlivnit, jak společnost chápe samu sebe“.

Mezi charakteristické aktéry morální paniky patří místní policejní síly, které zakládají a posilují vztahy mezi sebou. Aktivují konexe na regionální či národní úrovni, aby se mohli efektivně vypořádat s problémem hrozby, a navrhují nové metody jako je například rozšíření policejní sborů (Goode, Ben-Yehuda 2009). Politici a zákonodárci, kteří se náhle začínají zajímat o nepokoje. Akční skupiny, které vzrostou, aby se vypořádaly s nově existující hrozbou. Přičemž ti, co vedou tyto skupiny, se nazývají „strážci morálky“, neboť věří, že existující opatření jsou nedostatečná (Goode, Ben-Yehuda 2009). Další postavou v dramatu morální paniky, je „folk devil“ - aktér zodpovědný či domněle zodpovědný za hrozbu. Událost, která generuje širokou veřejnou obavu musí mít zosobněného nepřítele. Podle Goodeho a Ben-Yehudy (2009) takový „démon“ nevznikne náhodou, jen tak ze vzduchu, ale už zde existuje okruh „démonských“ jedinců, kteří jsou a byli zapojeni do podkopávání morálního řádu společnosti, a proto musí být zastaveni a jejich jednání neutralizováno. V neposlední řadě patří mezi aktéry morální paniky média, která s přehnanou pozorností o události zpravují (Goode, Ben-Yehuda 2009). Je tedy určeno pět sfér, v rámci kterých jsou morální paniky vyjádřeny: veřejnost, media, sociální hnutí, politické aktivity,

police a soudy. Experti artikulují teorie a nabízejí vysvětlení situace, tisk informuje o jednání policie a soudu, místní obyvatelé jsou na dané téma dotazováni (Goode, Ben-Yehuda 2009).

Mezi základní prvky morální paniky patří zvýšená úroveň obavy z chování určité skupiny či kategorie, přičemž taková obava může být rozpoznána na základě průzkumu veřejného mínění, v počtu zatčených či v aktivitách sociálních hnutí. Dále může být manifestována v médiích ve formě veřejných komentářů (Goode, Ben-Yehuda 2009). V médiích je tedy dán prostor hlasům lidu, tzv. vox popy, které mohou spouštět vrcholnou paniku, neboť je jejich prostřednictvím sugerováno či doporučeno například opuštění města (Volek 2000). Abychom mohli kvalifikovat morální paniku, musí existovat alespoň minimální míra shody o tom, že je hrozba reálná. A to buď ve společnosti jako celku či alespoň v určitém segmentu společnosti (Goode, Ben-Yehuda 2009)

Objevuje se zvýšená úroveň nepřátelství k některé skupině či kategorii, která je považována za hrozbu. Členové této kategorie jsou kolektivně označeni za nepřátele. Jsou považováni za nebezpečné, deviantní, za zdroj zločinu nebo jiných sociálních problémů (Goode, Ben-Yehuda 2009). Přičemž proces definování takového nepřítele v sobě zahrnuje stereotypizování a vzniká dichotomie mezi „námi“ – dobrými a „těmi druhými“- devianty (Volek 2000). Koncept „folk devil“ je jedním z hlavních pojmů v teorii morální paniky. Ačkoliv se Cohen ve své práci zabývá skupinou mladých, kteří byli označeni za nepřátele, v úvodu ke třetímu vydání své knihy koncepci „folk devil“ rozšiřuje. Za „folk devil“ byly ve Velké Británii od vydání jeho první knihy označeny například psychaktivní drogy, pedofilové, svobodné matky či imigranti (Cohen 2002).

Dalším znakem morální paniky je prchavost. Neboť je pro morální paniky typické, že se zjeví náhle (přestože mohou být v latentní formě přítomné po dlouhou dobu) a skoro tak náhle zase vymizí (Goode, Ben-

Yehuda 2009). Pro morální paniku je tedy charakteristické jejich časové omezení či přechodnost. Přičemž některé morální paniky mohou být institucionalizované, tedy poté, co odezní, může morální obava vyústit do formy nově založených organizací, do legislativní změny, neformální mezilidské normy či utužení represivních aparátů (Volek, 2000). Jiné morální paniky mohou naopak zmizet beze stopy.

Klíčovým indikátorem morální paniky, který vyplývá ze samotné definice morální paniky, je poté přehnanost (Goode, Ben-Yehuda 2009). Vzhledem k tomu, že panika popisuje neadekvátní reakci na danou událost či domnělou hrozbu. Když je tedy morální znepokojení a obavy části společnosti disproporční, je tento jev označován za „morální paniku“ (Goode, Ben-Yehuda 2009). Vzniká například pocit, že je do deviantního chování zapojen větší počet jednotlivců než aktuálně je. Je-li například deviantní chování vymyšlené, jsou podle definice všechny příspěvky o daném chování přehnané (Goode- BenYehuda 2009).

Morální paniky nejsou v historii ničím novým, můžeme nalézt mnoho příkladů jejich vyjádření, nicméně dnešní doba je ve vztahu k morálním panikám specifická. Zprv se v posledních desetiletích značně rozšířil repertoár morálních panik. Hrozbu či spíše pocit ohrožení vyvolávají nová témata jako problematika HIV, elektrické či jaderné katastrofy, cenzura, feminismus, práva homosexuálů či výchova (Volek 2000). Zadruhé se v moderní době vyskytují morální paniky stále častěji. Volek (2000: 100) dokonce mluví o „stavu permanentní a všepřístupující přítomnosti různých forem morální paniky“. Tento nárůst morálních panik bývá vysvětlován povahou moderní společnosti, kterou Ulrich Beck (2006) popisuje jako rizikovou („risk society“). Riziko se v dnešní době stalo všudypřítomným (globální oteplování, terorismus) a společnost se stále více zabývá debatou o tom, jak rizikům zamezit či je zvládnout, přičemž rizikem Beck (2006) nechápe přímo určitou katastrofu, ale očekávání katastrof a dalších útoků. Kvůli globalizaci, díky které se nám

zvyšuje povědomí o možných hrozbách, a kvůli sekularizaci a individualizaci, kdy se jedinec musí se životem vypořádávat sám, žijeme v neustále nejistotě (Beck 2006). K tomu přispívá i návrat neoliberalismu, který díky ekonomické deregulaci, odstranění sociálního zabezpečení a volné ruky trhu vede k pocitu strachu, úzkosti a nejistoty (Wacquant, 2008). Morální paniky tak mohou být chápány jako kompenzační mechanismy tohoto bazálního pocitu nejistoty (Volek, 2000).

2.1 Média a morální panika

Cohen zkoumal morální paniku ve vztahu k mladým lidem a jejich mediální reprezentaci, která je konstruovala do podoby „folk devils“. A ačkoliv jmenoval několik aktérů zapojených do této konstrukce, tisk považoval za klíčového a nejdůležitějšího z nich. Neboť to byl právě tisk, který aktivoval znepokojení veřejnosti a politiků tím, že přeháněl závažnost fenoménu a bral očividně nepravdivé příběhy a výroky za pravdivé, a odmítal ověřit pravdivost těchto výroků (Cohen 2002). Na kauze identifikoval některé ze způsobů, jakými média posilovala morální paniku vytvořenou okolo „Mods and Rockers“. Jednalo se o dvě odlišné subkultury mladých lidí vytvořených okolo různých hudebních žánrů.

Na velikonoční Neděli roku 1964 v přímořském městečku v Anglii se dvě skupiny mladých lidí zapojily do menšího výtržnictví, čímž způsobily škodu na vlastnictví v řádu několika stovek liber (Cohen 2002). Policie reagovala přehnaně a zatkla sto mladých lidí. Tisk zpravoval o události, jako kdyby se jednalo o velké nepokoje (Cohen 2002). Média často v této souvislosti zmiňovala gang, i když žádný neexistoval. Mluvila o invazi z Londýna, přestože většinu tvořili místní. Spjovala teenagery s motorkami a skútry, a přitom jich většina přijela do města vlakem,

autobusem či stopem. Vyzdvihovala zámožnost zúčastněných, i když většina pocházela z dělnické či nižší - střední třídy. Psala o tom, jak přijeli do přímořského letoviska dělat potíže, ačkoliv většina sem dorazila jako zvědavý pozorovatelé. Psalo se o tom, jak se všichni dopouštěli těžkého násilí, přestože se většinou jednalo o přestupky menší závažnosti etc. (Cohen 2002)

Paniku, jakou tato skupina mladých lidí vyvolala, vysvětluje Goode a Ben-Yehuda (2009) tím, že mediální zobrazování nepokojů v Clactonu se široce shodovalo s veřejným míněním. Starší, poválečná generace viděla mediální obraz pachatelů prostřednictvím brýlí nouze, kterou zažili a která byla v protikladu s bohatou, nedisciplinovanou a rebelující mládeží. Tato mládež dle nich měla až moc volného času, příliš peněz a příliš málo sebekontroly (Goode, Ben-Yehuda 2009). Jinými slovy, mediální zobrazení potyček rezonovalo s většinou pocitů veřejnosti, které se dotýkaly širších problémů tehdejší doby.

Některé morální paniky vyrůstají na lokální úrovni, nicméně v dnešní době, především díky médiím, přesahují svůj jinak omezený dosah a rychle se šíří (Goode, Ben-Yehuda 2009). Přestože tedy má mnoho morálních panik svůj původ v pouličních „drbech“, pokud média opakují a šíří takové příběhy, budou přispívat k jejich trvání a intenzitě (Goode, Ben-Yehuda 2009). Morální paniky mohou mít mnoho původů, média nicméně zůstávají jejich nejefektivnějším zdrojem a přenašečem. Faktem je, že média těží z morálních panik. Senzace, které vytváří, prodává noviny, baví čtenáře a vytváří další zprávy o tom, jak příběh pokračuje. Média mají institucionalizovanou potřebu pro morální paniku (Goode, Ben-Yehuda 2009). Obava vyjádřená v médiích může jak utvářet tak rozdmýchat či dokonce vyvolat strach veřejnosti. Média tedy mohou být jak nezávislou manifestací morální paniky, tak příčinou jiných forem morální paniky. Média jsou výrazem paniky stejně jako jejich příčina (Goode, Ben-Yehuda 2009). Novinové a televizní titulky vyjadřují strach

a obavu o hrozbě či předpokládané hrozbě. A přestože citují výroky, které mají v plánu ujistit či uklidnit situaci, u jejich publika to mívá většinou opačný efekt, neboť tím vzbuzují dokonce více obav (Goode, Ben-Yehuda 2009).

Co se týče mediální pozornosti, Cohen (1973) a Jewkes (2004) argumentují, že morální paniky vznikají speciálně s médii, od nich se rozšiřují. Naproti tomu Goode a Ben-Yehuda (2009) zastávají názor, že ve většině morálních panik média hrají příčinnou a zveličující roli, ale nemusí tomu tak být u všech. K tomuto závěru dochází později i Cohen. V předmluvě ke třetímu vydání, které vyšlo v roce 2001, Cohen upozorňuje na některé změny, které se udály od 60. let, tedy od doby vzniku konceptu morální paniky. V té době byl koncept spojen s určitým předpokladem o účinku masových médií, která byla chápána jako primární zdroj veřejného vědění o deviaci a sociálních problémech. Tato příčinná spojitost byla brána jako samozřejmost. Cohen (2011) v této souvislosti připomíná, že média mohou hrát všechny, ale také jen některé role v „dramatech morální paniky“. Mezi tyto role počítá: *Nastolování témat* (média vybírají takové deviantní či sociálně problematické události, které jsou považované za zprávyhodné), *Přenos obrazů* (média přenáší výroky autorit a jiných osob, zostřují či umlčují rétoriku morální paniky) a *Prolomení ticha* (media samotná vytvářejí výroky).

Média nastolují agendu, soustředí pozornost na problémy, přičemž nastolování agendy během morální paniky je v podstatě tou nejdůležitější rolí, jakou média hrají. Zaměří svou pozornost na určitý problém a rámuji ho takovým způsobem, že si veřejnost uvědomí emocionální důležitost daného problému (Goode, Ben-Yehuda 2009). Přestože ne všechny hrozby, které média přinášejí, mezi publikem vzplanou, média hrají zvláštní roli pouze tím, že je nám prezentují (Cohen 2002). Vybírání hrozby, generování alarmu a zaměřování pozornosti na „folk devils“ patří mezi nejdůležitější funkce médií (Goode, Ben-Yehuda 2009).

Mediální pozornost často, přestože ne vždy, rozdmýchává plamen veřejných obav či nepřátelství. A i když kterýkoliv ze čtyř komponentů morální paniky (mediální pozornost, veřejný strach, politické aktivity, sociální hnutí) mohou existovat jeden bez druhého, typicky se mezi nimi nachází interaktivní vztah (Goode, Ben-Yehuda 2009). Všechny tyto komponenty morální paniky se vzájemně ovlivňují. Když média vyjádří strach či obavu z určité či předpokládané hrozby, která je základem morální paniky, je tato reprodukce strachu v médiích sama o sobě morální panikou. I když média negenerují strach či nepřátelství, samotné mediální vyjádření tohoto strachu, obavy či nepřátelství je morální panikou – mediální panikou, nicméně panikou (Goode, Ben-Yehuda 2009).

2.2 Média a zločin

Jewkes (2004) dochází k závěru, že mediální stigmatizace, nejen útočníků ale obecně těch, co vypadají odlišně, je nezbytným protipólem k sentimentalizaci obětí nejvážnějších zločinů. Bez „druhých“, „outsiderů“, „cizinců“ a „vnitřních nepřátel“, by média neuspěla v konstrukci morální shody vyžadované pro získání publika a udržení statu quo společnosti (Jewkes 2004). „Prezentace deviantního chování v jejich podání má ve většině případů podobu veřejných lekcí o povaze základních hodnot a skupinové identitě dané komunity“ (Volek, 2000:103).

Současná média zacházejí pouze s binární opozicí, polarizující odpovědi veřejnosti na pachatele zločinu a oběti, a tím přispívají k formaci identit založených na statusu „insider“ a „outsider“ (Jewkes, 2004). Neboť při označení kategorie za deviantní vzniká dichotomie mezi „námi“ slušnými a „těmi“ devianty. Zahrnuje v sobě stereotypizování, které generuje „folk devils“ a „lidové hrdiny“ (Goode- BenYehuda 2009).

Jewkes (2004) argumentuje, že média jsou jedno z hlavních dějišť sociální inkluze a exkluze.

Jewkes (2004) dále v souvislosti s mediální konstrukcí zpráv o zločinu v novém miléniu identifikuje některé nové zpravodajské hodnoty. Kromě těch, jež jsem zmínila výše a které stále mají svou obecnou platnost, Jewkes (2004) přidává zpravodajskou hodnotu *Násilí*, která je běžná pro všechna média. Zatímco malé zločiny jako vandalismus a pouliční krádež se objeví spíše v lokálním tisku, násilné zločiny jsou „horkým zbožím“ i pro celostátní média. Kvůli zprávyhodnosti se média více zaměřují na atypickou, neobvyklou událost a tím přehánějí její statistickou důležitost (Goode- BenYehuda 2009).

Jako samostatnou zpravodajskou hodnotu pak uvádí *Děti*, neboť pokud jsou se zločinem asociovány děti, pak může být médii zviditelněn v podstatě jakýkoliv zločin (Jewkes, 2004). Zaměření pozornosti na děti znamená, že deviantní chování automaticky překračuje *práh pozornosti*, spíše než kdyby byl obětí dospělí jedinec (Jewkes, 2004). A to platí jak v případě, že v příběhu děti vystupují jako pachatelé, tak v případě, že se stanou oběťmi.

Podle Jewkese (2004) nikdy nebyl společenský přístup k mladým lidem tak polarizovaný jako na přelomu nového milénia. Mladí, kteří byli dříve stereotypizováni do podoby „folk devils“ - jak třeba píše Cohen - jsou nyní prezentováni spíše v poloze obětí „folk devils“ (Jewkes, 2004). Navíc pokud se děti stanou obětí zločinu, garantují nejen zprávyhodnost příběhu, ale můžou také zajistit mediální účast na morální kampani. Z dětí se tak stávají tragické oběti, které mohou sloužit k podněcování veřejné hysterie. Tu Jewkes (2004) vysvětluje tím, že děti 21. století jsou stále médii nahlíženy a konstruovány prostřednictvím čocek 19. století, kdy byl obraz dětství idealizován coby doba nevinnosti. Navíc jsou děti obecně chápány jako metafora budoucnosti, proto když dítě zločin

spáchá nebo se stane jeho obětí, kladou se otázky typu „kam tato společnost vede?“.

Dále se změnilo obecně mediální pokrytí zločinu, deviace a sociálních problémů. Zločin je stále častěji portrétován jako všeprostupující hrozba ohrožující nejen zranitelné jedince, ale vlastně každého (Cohen, 2011). Pozornost se také obrací od trestného činu, pachatele a soudního procesu ke kosmologii, v jejímž středu se nachází oběť (Cohen, 2011). Oproti pozdním 60. létům je tedy kriminalita spíše pragmatickou záležitostí ublížení na zdraví než urážkou posvátných a konsensuálních hodnot (Cohen, 2011).

3 METODOLOGIE

Metoda zkoumání musí být stanovena s ohledem na sledovaný záměr. Z toho, co bylo řečeno o pojmu morální paniky a z povahy samotné břeclavské kauzy, vyplynul trojí záměr zkoumání.

1. Záměr verifikační: ověřit, zda-li se v tomto konkrétním případě naplňují kritéria morální paniky, stanovené Cohenem (2002), Goode a Ben-Yehudou (2009).
2. Záměr investigativní: zjistit, zda-li břeclavská kauza v něčem neinspiruje k objevení nového aspektu tématu morální paniky nebo alespoň k novému pohledu a zhodnocení jistého už známého aspektu. Je přitom jasné, že vědecké rozpracování a svěření čehokoliv takového by vyžadovalo mnohem širěji založený a rozsáhlejší výzkum.
3. Záměr apelativní: jestliže člověk nechce jen „přemýšlet pro přemýšlení“, zajímá ho praktický dopad jeho úvah. Neadresuje tedy břeclavská kauza nějaký apel na naši společnost? Tuto otázku si musím položit tím spíše, že pojem, který v této práci analyzujeme, v sobě obsahuje přídavné jméno „morální“.

Nejrozsáhlejší zkoumání si vyžádal samozřejmě záměr verifikační. K jeho naplnění se mi jako nejvhodnější jevila kvalitativní obsahová analýza souboru textů, představujících mediální zprávy o zvolené události. Během této analýzy a zamýšlením se nad jejími výsledky byla také největší šance na naplnění záměru investigativního a na vyvození apelu, který celá břeclavská kauza adresuje naší společnosti.

3.1 Postup zkoumání

Verifikace toho, zda na břeclavskou kauzu lze aplikovat pojem morální paniky, prakticky probíhá ověřováním přítomnosti jednotlivých indikátorů morální paniky v břeclavské kauze.

Podle teorie jsou indikátory morální paniky následující:

1) Přehnanost: pro morální paniku je charakteristické, že reaguje přehnaně a neadekvátně na relativně menší událost. Předpokládám tedy zvýšenou mediální pozornost. Pokrytí kauzy bude v médiích vysoké a toto téma bude ve vrcholné fázi dominovat mediální agendě. Předpokládám, že se vyskytne velký počet článků a reportáží na dané téma. Z regionálního deníku se toto téma dostane do celostátního, do televize a rádia. Téma se objeví na úvodní straně novin a v hlavním vysílacím čase, tedy ve večerních zprávách.

Za další formu mediálního přehánění patří, že zpravují o imaginárních či vytvořených událostech stejně jako o pravdivých příbězích. Přičemž předpokládám, že prestižnější média nebudou pokládat tu stejnou historku, na kterých staví méně prestižní média, za pravdivou. Nepotvrzené výroky jsou brány za pravdivé. Prestižnější média nepotvrzené výroky nezveřejňovaly či upozorňovaly na jejich pochybnost.

Implicitním předpokladem užití morální paniky v souvislosti s přehnaností je pocit, že počet jednotlivců zapojených do deviantního chování, je větší než aktuálně je. Předpokládám, že média budou nadsazovat počet pachatelů, či je uvádět v obecném množném čísle.

Dalším znakem přehnanosti je, že nejenže média věnují události více pozornosti než by si zasloužila, ale zprávy popisující událost

přeháněly jejich závažnost opakovaním frází jako „křičící dav“, „střet“, „boj“ (Cohen 2002).

Přehánění a disproporce je podle Cohena (2002) založeno také na častém užívání zavádějících titulků, zvláště těch které se neshodovaly s aktuální příběhem. Například titulek „násilí“ může označovat zprávu, která ve skutečnosti vypovídá o tom, že se žádné násilí neobjevilo. Tento jev pak Cohen (2002) nazývá ne-událost.

2) Prchavost: morální paniky jsou charakteristické tím, že se zjeví náhle a skoro tak náhle zase zmizí. Některé zmizí beze stopy a některé za sebou zanechají změny. Zajímalo mě proto, jak to bylo s kauzou Břeclav, jestli můžeme hovořit a dlouhodobých následcích či nikoli. Předpokládám tedy náhlý nárůst a strmý pokles mediálního zájmu o dané téma.

3) Produkce sdělení s vysokým emočním potenciálem: Morální panika je generována na základě emočně přehnaných verzí události. Domnívám se tedy, že média by měla obsahovat sdělení s vysokým potenciálem vyvolávat emoce. Za taková sdělení lze pokládat ta, která jsou personifikována, tedy vypráví skrze lidský příběh. Navíc nic nevyvolává takové emoce, jako když se dítě stane obětí „folk devils“ (Goode, Ben-Yehuda 2009). Mediální účast na tvorbě „morální kampaně“ tak může být sledována na jejich zdůrazňování věku oběti a na podávání zpráv z jejího pohledu. Předpokládám, že mediální sdělení budou obsahovat vysoký potenciál vyvolávat emoce, přičemž emocionalita bude více obsažena v tzv. bulvárních médiích.

4) Ohrožení společensky uznávané hodnoty: Pro morální paniku je klíčový pocit ohrožení určité společenské hodnoty či skupiny hodnot. Média by tedy měla nastolovat témata společenských hodnot, jež jsou v ohrožení. V českém kontextu České se všeobecně za společenské hodnoty považují ty, které jsou uvedeny v *Základní listině práv a svobod*: právo na život a zdraví, nedotknutelnost osoby (podle ustanovení nesmí

být nikdo mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení), právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti, právo vyjadřovat své názory, svoboda projevu, právo shromažďovací (od práva shromáždění organizovat až po právo se shromáždění účastnit). V kauze Břeclav 2012 šlo o neoddiskutovatelnou hodnotu lidského zdraví – a navíc zdraví dítěte. Právě fakt, že šlo o takto významnou a emočně silnou hodnotu vysvětluje intenzitu a rozhořčenost mnohých reakcí. V samotném výzkumu proto nebylo třeba věnovat verifikaci tohoto indikátoru zvláštní kapitolu, jeho přítomnost bije do očí.

5) „Folk devil“ (veřejný nepřítel): Některé skupiny či kategorie jsou považované za hrozbu, tím pádem se k nim váže zvýšená míra nepřátelství. Jejich chování vzbuzuje obavy z ohrožení společenských hodnot. V médiích by se tak měl objevovat aktér, jehož mediální obraz je výrazně negativní.

6) Strážce morálky: V situacích morální paniky vystupují jako další důležitý indikátor tzv. strážci morálky. Jsou to jedinci nebo skupiny, které mají pocit, že ještě nebylo uděláno dost pro záchranu společensky významných hodnot, které jsou ve hře (Goode, Ben-Yehuda, 2009). Proto vstupují na scénu prostřednictvím organizování kampaní, podpůrných hnutí či demonstrací. Snaží se tím vytvořit nátlak na státní instituce a vyvolat jejich razantnější zásah. Samozřejmě je třeba vědět, že tito strážci morálky mohou mít své vlastní motivace, které nemusí být přímo morální (Volek, 2000).

8) Veřejné mínění: Pro morální paniku je charakteristická zvýšená úroveň obavy. Tato obava by měla být manifestována ve veřejném mínění (Goode- BenYehuda 2009). V médiích pak mohou být zachyceny ve formě veřejných komentářů, prostřednictvím kterých je dáván prostor „hlasu lidu“.

7) Predikce: Predikce je dalším z postupů, které Cohen (2002) identifikoval jako mediální techniku, která se snaží posílit pocit ohrožení. Jedná se o vyslovování předpokladů, co se stane, co by mělo být uděláno či jaká preventivní opatření byla zavedena. Média se tak snaží vyvolat dojem, že to nejhorší teprve přijde. Předpokládám, že se v mediálních sděleních budou vyskytovat předpovědi o tom, co se může stát či stane.

9) Ke kauze se vyjadřují sociálně vlivní aktéři: Jedna z dalších charakteristik, jež Cohen (2002) zaznamenal v rámci morálních panik je, že se stane tak všudypřítomnou, že nutí k zamyšlení sociálně vlivných aktérů, kteří se prostřednictvím médií ke kauze vyjadřují, popřípadě navrhují řešení, jak by se daná situace měla řešit, či se zamýšlejí nad možnými příčinami vzniklé situace. Jelikož je to jedna z kvalit, která definuje morální paniku, či její velikost a závažnost, předpokládám, že budou média dávat prostor sociálně vlivným aktérům a budou předkládat návrhy na řešení či vysvětlení příčin.

10) Difuze represivních složek: Excesivní dynamiku morální paniky zvláště výrazně podporuje indikátor, který Stanley Cohen (2002) nazývá „difuze“ represivních složek. Probíhá tak, že lokální bezpečnostní složky postupně vtahují do hry policejní síly a vyžadují si jejich pomoc nejprve z bezprostředního a pak čím dál širšího okolí (okres, kraj, stát). Tato progresivní difuze nám bude také naznačovat indikátor, který jsem označila jako přehnanost. Může se projevit i tím, že pro zásah policejních sil jsou zvolené naprosto nepřírozené technické prostředky.

3.2 Analyzovaný soubor

Co se týče výběru obsahů sdělení, využila jsem program společnosti *Anopress IT*. Vyhledávala jsem téměř ve všech zdrojích (celostátní deníky, televize, rozhlas a regionální deníky – Jihomoravský kraj). Období jsem si zadala od 15.4.(kdy došlo ke zranění Petra Zhyvachivského) až do 15.6. Dva měsíce jsou poměrně dlouhá doba, tento časový úsek jsem si ale zvolila proto, abych zjistila, jak dlouho média o tento případ jevila pozornost. Relevantní články jsem vyhledávala pod heslem „Břeclav AND Napaden“.

Pro přesnější výzkum jsem se rozhodla pro média podle následujícího klíče. Jako regionální deník jsem zvolila Břeclavský deník. Z celostátních novin jsem vybrala Blesk jako zástupce tzv. bulvárního tisku s nejvyšším nákladem, Mladou Frontu Dnes jako zástupce tzv. seriózního tisku s nejvyšším nákladem. Televizi, t.j. médium, které má nejrychlejší a největší dosah zastupuje televize Nova, která měla v roce 2012 nejvyšší sledovanost¹. Jsem si vědoma, že nejčtenější média dnes představují internetové mutace klasických tištěných deníků. Na druhou stranu internetová média jsou stále závislá na tom, jaké informace přinesou klasická média (Ehl, 2009). Podle Ehla, vedoucího zahraničního zpravodajství Hospodářských novin, platí poučka, že základní informace se pustí přes web a v papírových novinách se zpracuje dopodrobna.

---

¹ <http://www.unievydavatelu.cz/Upload/1030.pdf> (10.4.2012)

4 VLASTNÍ VÝZKUM

4.1 „Kauza Břeclav 2012“

V této kapitole představím „kauzu Břeclav“, její vznik a vývoj v čase. Představím prvotní událost a další události, které na ni navazovaly a tím ji formovaly. V následujících kapitolách se budu podrobněji věnovat indikátorům a charakteristikám morální paniky, tak jak se projevují v médiích. Napřed ale zrekapituluji celý příběh, to znamená rekonstruuji událost na základě zpráv.

V neděli 15. dubna 2012 byl Petr Zhyvachivský odvezen do nemocnice a kvůli jeho zraněním mu byla odoperována ledvina. V pondělí 16. dubna začala policie vyšetřovat brutální napadení chlapce kvůli cigaretě, které se podle jeho výpovědi událo předešlý den. "Přišli k němu tři romští občané a chtěli po něm cigaretu. Když řekl, že nemá, povalili ho na zem a zbili", popsala tehdy Oksana Zhyvachivská první výpověď svého syna Petra. Tématu se chopily noviny, a přestože se měnily informace o počtu útočníků, vždy zůstalo, že se jednalo o Romy. Na facebooku vzniká akce pod názvem „Pochod za Pěťu a naši bezpečnost“. Na sociální síti přislíbilo účast hned v počátku přes tisíc lidí, jednalo se převážně o studenty a Petrovy kamarády. Jedním z pořadatelů byl Jakub Kasala. Dále protestní pochod na neděli 22.4. svolává Dělnická strana, která získává od břeclavské radnice povolení k shromáždění. Skupina vzniklá přes facebook si toto povolení nestihla vyřídit v zákonné lhůtě (tedy pět dní před avizovaným pochodem) a proto se připojila k Dělnické straně, kteří si zaregistrovali trasu pochodu jako první. Z Ústí nad Labem přichází proromská iniciativa „Nenávist není řešení“ s akcí „Nedělní oběd“, která si zamluvila prostory v deseti břeclavských ulicích na dobu dvou měsíců. Policie po celou dobu hlídala a monitorovala celé město a demonstrace proběhly v poklidu. Protože

policie nedokázala případ dosud vyřešit, šířili se různé verze. Jedna tvrdila, že motivem „napadení“ byla cigareta, další verze byla, že útočníci pocházeli ze Slovenska. Třetí verze po změně výpovědi Petra tvrdila, že Rom byl z určitostí pouze jeden. Čtvrtá verze byla pomsta ukrajinského podsvětí, poslední nepravdivá verze události tvrdila, že Petr prodával marihuanu a překupníci, kteří nebyli spokojeni s kvalitou, ho zbili. 13.5. se v Břeclavi schází krizový štáb, který zakládá nový tým zabývající se bezpečností ve městě. V týmu jsou například starosta Oldřich Ryšavý, odborníci z oblasti psychologie, státních a neziskových organizací, zástupci městské a státní policie a členové z „Rady vlády pro otázky romské menšiny“. Schází se jednou týdně a zvyšuje se hlídková činnost městské policie. Po pěti týdnech vyšetřování policie odhalila, že si chlapec vše vymyslel.

4.2 Indikátory morální paniky

4.2.1 Přehnanost

Základní nepoměr či disproportionálnost mezi tím, co je spouštěčem morální paniky a mezi její reálnou podobou je základním rysem tohoto fenoménu. Přehnanost je tak klíčová pro naše téma, že se prolíná s následujícími indikátory morální paniky. Proto ji na tomto místě nebudu rozvádět. V reakci jednotlivců i institucí (policie, média, státní orgány) bude vidět, jak jejich přehnané postoje a postupy k morální panice vedou a posilují ji.

4.2.2 Prchavost

Morální paniky jsou charakteristické tím, že se zjeví náhle a skoro tak náhle zase zmizí. Zpracovala jsem obsáhlý a náhodný výběr periodik, která různým způsobem mapují tuto událost (viz tabulka č. 1 v příloze, která udává, kolik článků a televizních vstupů celkem věnovala různá média břeclavské kauze). V počátečním výzkumu jsem analyzovala osm, v následující tabulce uvedených, zdrojů. Při vlastní práci jsem pak za účelem citací výběr zúžila na tři mediální zdroje, které se mi jevili jako nejvíce reprezentativní.

Orientační tabulka četností zpráv v závislosti na časovém vývoji kauzy.

médium	Spuštění a realizace	Deus ex machina	Doznívání	celkem
Břeclavský	12	2	2	16
Blesk	17	5	2	24
Lidové noviny	15	5	8	28
Právo	13	1	2	16
MF Dnes	59	14	10	83
Nova	12	0	2	14
ČT 1	8	6	2	16
Rádio Impuls	0	1	0	1
Celkem zpracované	136	34	28	198

Z této tabulky je zřejmé několik věcí:

1. Velký počet článků je věnován spuštění a průběhu mediální morální paniky.

2. Ve sloupci označeném „Deus ex machina“ uvádím články uveřejněné v den „náhlé smrti“ celé kauzy (přiznání lži). Vidíme, že i tady jde o velký počet článků vzhledem k tomu, že byly uveřejněny v jeden den²
3. Doznívání kauzy je pak mediálně pokryto velmi slabě.

Je tedy vidět, že se tu naplňuje ukazatel prchavosti mediální paniky: panika vzniká náhle, prudce se šíří a zintenzivňuje, a pak ještě rychleji a bez varování mizí.

4.2.3 Produkce sdělení s vysokým emočním potenciálem

Jako první přišla s informací - která navíc byla silně citově zabarvena - televize Nova, přestože jsem očekávala, asi naivně, že jako první podá zprávu o události Břeclavský deník, od kterého se dál rozšíří. Nova tuto zprávu uvádí již 16. dubna - tedy den poté - jednou v odpoledních Televizních novinách a podruhé ve večerních zprávách, v hlavním vysílacím čase, kdy je tato zpráva dokonce zařazena na druhé místo, čímž komunikuje svou důležitost.

Chtěla jsem také použít tato média k vzájemnému srovnávání. Tím, že informace, jazyk i způsob emotivního nadsazení přebírala od sebe navzájem, se rozdílly mezi nimi stíraly. Toto přebírání slov a emotivní nadsázky mohu dokumentovat na několika příkladech.

---

² U MF započítávám i články v regionálních mutacích.

Brutální útok na patnáctiletého chlapce...chlapci během pár minut tragicky změnili život...Útočníci byli o sedm let starší a řídili se podle vlastních pravidel boje...(Nova, 16.4.12)

Neměl cigaretu, přišel o ledvinu...tři romští agresoři...nekuřáka...brutálně ho zbili a utekli! Těžce zraněný chlapec leží ve špitálu... (Blesk, 17.4.12)

Hocha v Břeclavi brutálně zbili tři muži... Přišel o ledvinu...Nebývale brutální útok na patnáctiletého chlapce...Policie hledá trojici mužů...Zbitý mladík...Hocha převezla do nemocnice...(MF Dnes, 17.4.12)

Matka patnáctiletého chlapce, který po útoku trojice násilníků přišel o ledvinu, vyzývá poslance k zamyšlení. Už se nechce bát o své děti...chtěli ho jenom dobít..A trest nejlépe oko za oko, ruku za ruku, zub za zub...(Břeclavský deník, 17.4.)

Z těchto citátů je jasné, že všechna zvolená média nadsazují a využívají podobně emotivní slovník. Opisují jeden od druhého a podstatně se neliší výběrem slov a tlakem na své publikum. Není skoro žádného rozdílu mezi televizí Novou, Bleskem, Mladou frontou Dnes a Břeclavským deníkem. Obzvlášť u Břeclavského deníku by se dalo předpokládat, že zná daleko více prostředí, místní obyvatele a celkovou situaci ve městě, tudíž zvolí daleko méně emotivní slovník a nebude se tolik snažit vytvořit senzaci.

4.2.4 „Folk devil“

Média se snaží redukovat mnohost významů tím, že příběh zasazují do morálního rámce, kde vystupuje dobro proti zlu. V prvních článkách, které se objevují 16., 17. a 18.4. jsou hlavními aktéry Petr a pachatelé. V rámci této kauzy mě také zajímalo, koho média označují za pachatele, přestože není zatím znám.

Petr je *patnáctiletý chlapec, přišel o ledvinu, má natržená játra, snil, jen těžko skrýval slzy, jen mu začíná život, omezení sportovních aktivit, zraněný chlapec, konec velkého snu*. Pachatelé jsou *násilníci, agresoři, o sedm let starší, řídili se podle vlastních pravidel boje, kopali, zbili, tragicky změnili jeho život* (Nova 16.4.12). Klíčovou pasáží pak je výrok Josefa Svobody, reportéra televize Novy, kde sugestivně dochází k odpovědi na otázku, kdo to mohl způsobit?

Jak je možné, že v 8 hodin večer, navíc v samotném centru Břeclavi u nákupního centra, kudy procházejí stovky lidí, někdo málem ubije patnáctiletého chlapce? Odpověď hledá celá Břeclav. Podle napadeného byli útočníci romské národnosti (Nova 16.4.12).

Tento výrok je poté legitimizován prostřednictvím mluvčí policie: *„...by se mělo jednat o 3 pachatele snědší pleti“*, přičemž není uvedena informace, že policie taktéž vycházela jen z výpovědi „oběti“, respektive jeho matky. Po informaci, že útočníci byli *romské národnosti*, se spekuluje o motivu *brutálního útoku* a uvádí se, že *napadli chlapce jen tak pro zábavu, chtěli ukojit svoji agresivitu* (Nova 16.4.12).

Blesk (17.4.12) rovnou v prefixu uvádí: *Tři Romové zbili Ukrajince. Přičemž Ukrajinec Petro (15)! je nekuřák, těžce zraněný*

chlapec, o ledvinu přišel, leží ve špitálu a pachatelé jsou tři romští agresoři, chtěli kuřivo, brutálně ho zbili a utekli, srazili ho k zemi a kopali do něj. O den později, ve středu (18.4.12) přichází Blesk s titulkem: Město terorizují smečky cikánů!

Naproti tomu je Mladá fronta Dnes (17.4.12) zdrženlivější v popisu pachatelů, kterými jsou *tři muži, trojice mužů, neznámých mužích, kteří zřejmě mladíka velmi brutálně zbili*. Přesto ale po konstatování, že *důvody napadení policie zatím neoznámila*, citují Petrovu matku: *„Přišli k němu tři romští občané a chtěli po něm cigaretu...“* a dále v textu připomínají, že *nejde o první podobný případ*, přičemž tato podoba je dána tím, že *...v září 2010 shodili ze schodů...dva romští mladíci muže a na zemi ho brutálně zkopali*. Další den už ani Mladá fronta nepochybuje o tom, že pachateli byli Romové, o čemž se můžeme dočíst rovnou v titulku: *Romové zbili chlapce, Břeclav se bojí radikálů* (MF 18.4.12). Stejně jako Blesk pak rozehrává dramatický příběh, kde *trojice místních Romů, agresoři, brutálně kopali do ledvin a hrudníku a v nemocnici leží vyčerpaný, modrooký, patnáctiletý kluk, surově zmlácený kluk a při každém slově i nádechu se mu zkříví obličej bolestí a oči se zalijí slzami* (MF 18.4.12).

Břeclavský deník ve svém prvním článku, který se objevuje až 18.4. - tedy den po celostátním tisku a dva dny po údajném incidentu - přišel s rozhovorem s matkou Petra. I když deník sám nevytváří výroky, tím, že dává značný prostor Oksaně, kterou v této kauze můžeme chápat jako „strážce morálky“, reprodukuje stejnou verzi reality jako ostatní média a vytváří dichotomii mezi „námi“ a „druhými“. Na jedné straně tu stojí Oksana: *„...v České republice žiji dvanáct let, poctivě tu platím daně, snažím se slušně vychovávat své děti“*, a na straně druhé útočníci - Romové, kteří *„...budou i z mých daní dál pobírat sociální dávky...chtěli ho jenom dobít...nemají co dělat“*.

Naproti tomu, se z Břeclavského deníku, jako z jediného, dozvídáme celkem zásadní informaci o tom, co vlastně Petr své matce řekl: „*Syn mi řekl, že si je jistý, že ten první útočník, který po něm chtěl cigaretu, byl Rom.*“ (BD 18.4.12).

V ostatních médiích jsme přitom viděli, jak se z neznámého pachatele stali tři Romové, posléze Romové či celé *smečky Romů*. Přičemž důraz je kladen na kriminalitu Romů obecně. Víme, že žádné statistiky se na kriminologii Romů už nemůžou vést, neboť dělat soupis zločinnosti podle etnicity se dělat nesmí. To je samozřejmě v pořádku, že se to nedělá a uznává se jednotný občanský princip, na druhou stranu by se možná hodila na vyvrácení těchto dohadů, jinak to nazvat nelze. Na následujících ukázkách vidíme, jak jsou do jedné věty dávány problémy města a Romové, čímž vytváří kauzalitu, že problémy jsou způsobeny Romy.

...města sužovaného dlouhodobými incidenty s problémovými obyvateli převážně romského původu (MF 18.4.12).

Městem s údajně čtyřmi sty padesáti až šesti sty Romy dlouhodobě zmítají bezpečnostní problémy (MF 19.4.12).

O situaci ve městě, které si nechce nechat líbit kriminalitu Romů, včera jednali i hejtman a krajský policejní šéf (Blesk 19.4.12).

Já jsem hovořil s místními a opravdu musím potvrdit, že ta atmosféra tam začíná houstnout. Policie už delší dobu potvrzuje nějaké problémy. Ale vypadá to, že v tuto chvíli to znamenalo poslední kapku i pro ty, kteří dosud hledali různé kompromisy (Nova, 16.4.12).

V těchto ukázkách - se domnívám - je zcela naplněna další část morální paniky, a to část hledání a pojmenování nepřítelů. Aby mohl být sociální jev označován za morální paniku, musí existovat zvýšená úroveň nepřátelství k některé skupině či kategorii chápané jako způsobující

hrozbu. Kategorie Romové je jednoznačně chápána jako deviantní. Členové této kategorie jsou označeni za nepřátele a jejich chování za ohrožení hodnot společnosti.

Média uvádějí jiné podobné příklady napadení „Romskými útočníky“. Ty působí jako rezonanční deska a posilují hrozbu ohrožení. V médiích se tak objevuje aktér, jehož mediální obraz je výrazně negativní. Petrovi se povedlo vymodelovat nepřitele, kterého dokázali ostatní nejen akceptovat, ale dále dotvářet. Jednotlivá periodika jmenují další zločiny, kterých se údajně Romové dopustili nejen v Břeclavi, ale v celé republice. Existuje tedy nepřítel, který ohrožuje nejen místní obyvatele Břeclavi, ale všechny „řádné“ občany České republiky.

4.2.5 Posun v definování nepřitele. Extrémisté.

V břevclavské kauze dochází k vývoji, který není obecně platnou zákonitostí pro morální paniky, ale v některých situacích je urychlujícím faktorem přehnanosti, disproportionality v reakci na počáteční podnět. Tímto vývojem je posun ve vymezení nepřitele. Většinou jde o to ukázat, že nepřítel je víc než jsme si původně mysleli. V břevclavské kauze se vedle Romů objevují extrémisté a vyvstává nebezpečí, že dojde navíc k nebezpečným střetům těchto dvou skupin. To samozřejmě posiluje pocit ohrožení většinové společnosti.

Ve středu 18.4. i díky tomu, že je tato kauza medializovaná a sledovaná celostátně, se na scéně objevují radikálové v čele s Dělnickou stranou.

Dnes se naplnil ten nejhorší možný scénář. V neděli budou ulicemi pochodovat extrémisté (Nova 18.4.12).

...radikálové zneužívají momentální nálady obyvatel (Nova,18.4.12).

Já to vnímám jako bezpečnostní hrozbu pro Břeclav (Nova, 18.4.12).

Podobně nás informuje i Mladá fronta Dnes (MF 18.4.12), kde se pod titulkem „*Romové zbili chlapce, Břeclav se bojí radikálů*“ uvádí: *...radnice se ale obává extremismu (MF 18.4.12)*. Následující den pak znovu opakuje, že „*Protestní pochod Břeclaví povedou extremisté, policie je už na nohou*“ a že se starosta Ryšavý „...obává...excesů a další eskalace napětí“ a že Ryšavý spolu s právníky „*v těchto chvílích intenzivně hledají klíčky, jak pochodu městem pod vedením Dělnické mládeže zabránit a zrušit jej*“ (MF 19.4.12).

Za této situace dochází v břeclavské kauze k vývoji, který se také zdá být její zvláštností. Na druhé straně je pochopitelné, že v táboře nepřátel, který se rozšířil, začíná docházet k rozlišování. Po představení Dělnické strany jako nové hrozby, se začíná proměňovat mediální obraz Romů. Nejsou jednoznačně hrozbou, přestává se o nich mluvit jenom v negaci a dokonce dostávají vlastní prostor k tomu, aby sami mohli představit své názory a obavy. I když mluvit o tom, že média dávají prostor Romům, aby se sami vyjádřili, je přehnané. Média totiž nekomunikují se samotnými Romy, ale s tzv. romskými aktivisty, kteří zde vystupují v roli tlumočnicků a prostředníků.

Útok odsoudili i romští aktivisté. "Přejí si, aby útočníky co nejdříve vypátrali a aby dostali tvrdé tresty," tlumočil jejich stanovisko břeclavský romský asistent Jaroslav Danihel (MF 18.4.12).

Když jsme Petrovi oznámili, že na něj vybírají peníze dokonce břeclavští Romové, nejdřív to považoval za vtip. „Přijal bych je, protože ne každý Rom je špatný“ (Nova, 19.4. 12).

Břeclavští Romové vzhlížejí k nadcházejícímu víkendů s velkými obavami. Podle Karolíny Rejlkové, vedoucí tamní pobočky IQ Roma servis, jsou z události stále v šoku. Bojí se a nesouhlasí s tím, aby byli všichni házeni do jednoho pytle. K pochodu by se nicméně někteří rádi připojili. "V případě, že by to byla bezpečná akce, rádi by vyjádřili nesouhlas a lítost s tím, co se stalo. Pokud ale půjde o nějaké radikály, tak se budou spíše chránit," myslí si Karolína Rejlková (MF 19.4.12).

V pátek i Nova začíná nenápadně couvat a její jednoznačné odsouzení romských agresorů - pravděpodobně proto, že pořad nejsou důkazy - už se dostává do roviny, možná, asi.

Policie má hned několik vyšetřovacích verzí, žádnou z nich samozřejmě neřekne nahlas. Nicméně mezi břeclavskými Romy stále častěji zaznívá, že útočníci pocházejí ze Slovenska a tam se teď ukrývají před spravedlností. Je to skutečně nejpravděpodobnější varianta, protože sami břeclavští Romové jsou z toho útoku zděšení, s policií spolupracují (Nova, 20.4.12).

Mladá Fronta Dnes v pátek dává daleko větší prostor Romům, ptá se na jejich názor a obavy, a tím pádem se dostávají do roviny „my obyvatelé, starousedlíci v Břeclavi“. Proměnu názoru, kterou média projevují, dokumentuje i to, že se začínají ptát Romů, břeclavských občanů, co si o tom myslí, a Romové jim zcela otevřeně říkají své názory, například na to, že nesouhlasí s trestnou činností obecně a že ji nechtějí podporovat.

Romští starousedlíci demonstrantům vzkazují, že v Břeclavi nechtějí žádné násilí. Z avizovaného pochodu, který by mohl procházet i několika trasami, mají už nyní velké obavy břeclavští romští starousedlíci. Bojí se totiž, že se radikálové vydají "dělat pořádek" do míst, kde se Romové soustředí. Třeba do ghetta v nechvalně proslulé Riegrově ulici či do ulice Na Zahradách. "Máme teď obrovský strach. Bojíme se o své děti. Proč máme

všichni trpět za něco, co možná ani neudělali místní Romové?" ptá se s obavami například devětatřicetiletá Květoslava Korolová, která v ghettu bydlí se svou rodinou. Skinů, kteří by si mohli přijít "vyřizovat účty" do jednoho z domů v Riegrově ulici, se bojí i devatenáctiletá Andrea. "Čekám dítě, a tak raději odjedu z centra města k rodině na okraj Břeclavi. Vadí mi, že se teď všichni Romové strkají do jednoho pytle, nejsou všichni stejní," myslí si žena, která není Romkou, ale vyrostla vedle romských rodin. Napětí Mezi Romy z Riegrovy ulice panuje před nedělním pochodem radikálů strach. "Bojíme se o děti," říkají. Vypjaté emoce teď zklidňuje i romský asistent Jaroslav Danihel (MF 20.4.12).

Josefa Poláka, Roma a breclavského podnikatele, si považují a uctivě zdraví "jeho lidé" i místní starousedlíci. Postavil dům a zaměstnává při výkopových a jiných pracích desítky místních Romů. Jeho syn přišel před patnácti lety o oko při potyčce se skiny. Přesto Josef Polák není plný nenávisti... „Extremisté uznávají Hitlera, já Boha. Pokud ale někdo překročí práh tohoto domu a sáhne na mou rodinu nebo majetek, pak za sebe neručím,“ (MF 20.4.12).

Romské děti se bojí chodit do školy, pokřikují na ně tady rasistická hesla. Každý má teď velký strach z nedělního pochodu extremistů. Nejen děti, i dospělí. (MF 20.4.12)

Proměnu názorů dokumentuje i Břeclavský deník, který ve svých textech informuje o Romech a oznamuje, že chtějí organizovat finanční sbírku a tím podpořit chlapce, který se stal „obětí násilí“. A to přitom pořád chybí jakýkoliv důkaz o pachatelích a jejich spojitosti s Romy.

Zbitý hoch: Ne každý Rom je špatný (BD 20.4.12).

Pokud by se potvrdilo, že útočníci byli Romové, romská organizace se nechala slyšet, že udělá sbírku a Petrovi přispěje. Co na to zraněný mladík říká? "Nevím, co bych jim na to řekl. Je to jejich věc," zaváhal. Vzápětí přišla otázka, zda by vybrané peníze přijal."To ano, protože ne každý Rom je špatný," podotýká s tím, že určitě po brutálním útoku nezanevřel na celou romskou komunitu (BD 20.4.12).

Romové mají strach. Mezi břeclavskými Romy brutální čin vyvolal zděšení. Podle vedoucí pobočky IQ Roma servisu Karolíny Rejlkové, která je s mladými Romy v kontaktu, zvláště mladší zástupci minority mají strach. (BD 20.4.12)

Místní Romové, kteří žijí od neděle ve strachu z odvety pravicových extremistů, se do protestního pochodu nezapojí. Nechtějí "válku" ani žádné násilnosti (Nova, 21.4.12).

"Místo toho se v sobotu v 16 hodin sejdou na shromáždění v kostele Českobratrské církve evangelické," uvedla vedoucí břeclavské pobočky organizace zaštiťující Romy IQ Roma servis Karolína Rejlková (MF 21.4.12).

Vybrala jsem pasáže, na kterých je vidět, jak ne jednotlivá média, ale všechna pracují ve vlnách. Napřed odsuzovala Romy a poukazovala na jejich kriminalitu. Pak postupně, když do hry vstoupili extrémisté změnili nenápadně rétoriku. Romové už nebyli všichni zlými agresory, ale začala je rozdělovat na ty, kteří představují hrozbu a ty, kteří žijí jako slušní a spořádaní občané. Informují o Romech, kteří odsuzují násilí. Množí se v článcích informace o extrémistech, radikálech, Dělnické straně a dochází ke změně nepřítelů. Začínají psát o tom, že Romové mají obavy a strach z radikalizace obyvatelstva a obávají se příchodu radikálů.

Celé dění kolem proměny podoby nepřítelů ukazuje, s jak nebezpečným ohněm si hrají ti, kteří uvádějí do pohybu spirálu morální paniky. Tím, že je do veřejného prostoru na počátku vneseno černobílé vidění (Rom=nepřítel) se k životu probouzejí elementy, které cítí možnost využít obecné nálady a podpory většinového obyvatelstva k dosažení svých vlastních cílů (extrémisté). Pak se náhle začíná zdát, že by situace mohla zajít příliš daleko, a média rychle nabádají ke změně postojů. To se však nemusí vždy podařit.

4.2.6 Strážce morálky

Howard Becker (1963, in Volek 2000) upozornil na existenci tzv. „strážců morálky“, kteří spouštějí morální kampaně či křížácké výpravy. Jedná se o skupinu či jednotlivce, který většinou vede akční skupiny, neboť věří, že dosavadní opatření nejsou dostatečná (Goode, Ben-Yehuda 2009). Strážci morálky jsou velmi důležití pro vznik morálních panik, neboť fungují jako spouštěč a zároveň zesilovač a urychlovač nárůstu morálních panik. V této kauze je i přes to, že splňuje kritéria morální paniky, několik malých odchylek. Například zatímco typický strážce morálky není součástí příběhu, v případě břevclavské kauzy plní roli strážce morálky matka „obětí“.

Je sice pravda, že do role strážců morálky by se v břevclavské kauze velmi rádi pasovali extrémisté, alespoň jejich běžná rétorika tomu napovídá. Nicméně bych velmi váhala přiznat jim tuto roli už pro to, že jejich „morálka“ je tak přímočaře brutální, že jen těžko snese toto označení. Navíc samo dění následující po jejich vstupu na scénu ukazuje, že si nezískali sympatie většinové společnosti, že byli naopak spíše přiřazeni na stranu veřejného nepřítele, a dokonce právě proti nim bylo potřeba nasadit bezpečnostní síly. Přispěli vlastně k tomu, že obraz původního nepřítele nabyl pozitivnějších rysů.

Následující dvě citace jasně ukazují s jakým morálním apelem přichází Petrova matka.

„Má 15 let a jen mu začíná život, to je hodně kruté“ (Nova 16.4.12).

„Vypadá to, že agresori napadli chlapce jen tak pro zábavu“ (Nova 16.4.12).

Matka patnáctiletého chlapce z Břeclavi, který po útoku trojice násilníků přišel o ledvinu, vyzývá poslance k zamyšlení. Vysokoškolsky vzdělaná soudní překladatelka Oksana Zhyvachivska, rodačka z Ukrajiny, už se nechce bát o své děti. „Hlavní chybu vidím v systému“ (BD 18.4.12).

by „Nemyslím si, že to spraví policie nebo jeden člověk, zamyslet se měli poslanci. Jestli se to dá ukočírovat v jiných státech, proč ne tady? V České republice žiji dvanáct let, poctivě tu platím daně, snažím se slušně vychovávat své děti a teď musím žít s pocitem, že útočníci budou i z mých daní dál pobírat sociální dávky. Kde je spravedlnost?“ (BD18.4.12).

Roli strážci morálky odpovídá to, že začne problém velmi rychle zobecňovat, neřeší případ jako jednotlivé selhání, ale převádí ho do roviny ohrožení všech dětí. Samozřejmě nejen na Břeclavsku, ale v celé republice. A pocit ohrožení narůstá geometrickou řadou.

„Chtěla bych taky mít jistotu, že syn, až se zotaví z toho, co se stalo, jak fyzicky, tak psychicky, že ho nenapadnou zase a nepřijde o druhou ledvinu“ (Nova 17.4.12).

„Že se naše děti budou moci bezpečně pohybovat v centru Břeclavi. Že za pár let, když se syn zotaví a půjde se třeba ven bavit, ho zase nepřepadnou a nepřijde o další ledvinu (BD, 18.4.12).

Podle jeho matky Oksany šlo útočnickům jen o agresivitu a vybití zlosti. "Ulice Břeclavi už dlouho terorizují smečky cikánů!" má jasno překladatelka a tlumočnice, která v tuzemsku žije už 12 let (Blesk 18.4.12).

"Pokaždé, když teď na ulici v Břeclavi potkám nějakého Roma, říkám si, že je to možná právě on a že se mi teď směje do očí," cítí bezmoc matka napadeného chlapce (BD18.4.12).

Aby mohl strážce morálky fungovat jako spouštěč, musí jasně definovat nebezpečí, jasně popsat nepřítel a maximalizovat pocit

ohrožení. Velké emotivní podbarvení a nadsázka je toho nezbytnou součástí.

4.2.7 Veřejné mínění

Pro morální paniku je charakteristická zvýšená úroveň obav v širších vrstvách obyvatelstva. Tyto obavy se pak manifestují ve veřejném mínění (Goode, Ben-Yehuda 2009). V médiích mohou být zachyceny ve formě veřejných komentářů, prostřednictvím kterých je tak dáván prostor „hlasu lidu“ tzv. vox popy (Volek, 2000).

Katastrofa, mělo by se s tím něco dělat, je to hrozné (Nova, 17.4.12).

To je konec, to aby se člověk bál v poledne chodit ven a ne večer Je to hrůza (Nova, 17.4.12).

Je toho fakt čím dál tím víc. Masakr a katastrofa, a teď budou trpět druzí za to (Nova, 17.4.12).

Budeme protestovat proti cigánům, ať je všechny zavřou (Nova, 18.4.12).

Konečně, byla otázka času, než se něco stane. Projít večer kolem shopping centra bylo o hubu," kritizovala jedna z obyvatelek města (MF 18.4.12).

"Dobrý cikán, mrtvý cikán." (BD 23.4.12).

"Je to stále horší a horší, už se tady nedá skoro žít," stěžovala si žena na nebezpečí číhající v ulicích Břeclavi. Nebyla zdaleka sama (BD 23.4.12).

Uplatňování veřejného mínění je vlastně součástí predikce, kdy například televize Nova dotazy a odpověďmi sugeruje divákům, co si mají myslet a jak se mají chovat. Také se tomu někdy říká sugestibilní otázky a odpovědi. Samozřejmě je velice důležité, aby tyto promluvy

byly prosté, jasné, bez jakéhokoliv vedlejšího významu a silně emotivně zbarvené. Není třeba podotýkat, jak snadno manipulovatelné toto veřejné mínění je, jak lze ovlivnit vhodným výběrem dotazovaných a jaký pak může mít dopad na akceleraci růstu paniky.

Přesto se nemohu nezmínit o novém fenoménu facebooku, který zkracuje informační vzdálenost mezi lidmi a vytváří zcela novou realitu. V podstatě jsou to noviny, které si dělá každý sám bez redakční rady. Jediným měřítkem „kvality“ informace je pak její sdílenost.

Následující citace na našem příkladu břevclavské kauzy ukazují, jakým způsobem vstupují sociální sítě do veřejné sféry, účastní se vytváření veřejného mínění a nutí státní instituce k jednání. V Břevclavi byly prostřednictvím facebooku zorganizovány dva pochody. Jeden z nich, protiromsky laděný, se nakonec musel spojit s pochodem Dělnické strany. Druhý byl zorganizován z Ústí nad Labem a děl se na podporu Romů a proti násilí.

Kamarádi a sympatizanti napadeného Petra, kterých se během několika málo hodin přihlásilo na sociální síti Facebook pod akci s názvem Pochod za Peťu přes dva tisíce, tak dnes musí vyřešit dilema. Poté, co prováhali šanci zaregistrovat si pochod jako první, teď městem mohou projít pod hlavičkou Dělnické mládeže a k průvodu radikálů se připojit, nebo se s extremisty dohodnout na jiné trase. "Pokud k dohodě nedojde, radnice nebude moci akci Břevclavských jako druhým v pořadí na stejném místě povolit," vysvětlila Windová. Další trasou navíc projde další skupina. Žádosti, která přišla z Ústí nad Labem, radnice vyhověla včera (MF 20.4.12).

V Břevclavi se kromě pochodu uskuteční také další akce podporující napadeného hochu. Na sociální síti se objevila výzva s názvem Nedělní oběd – za bezpečnost v našem městě. Dojde k ní v parku před gymnáziem (BD 19.4.12).

Řešit napjatou situaci v Břevclavi ne politickými projevy, ale smířením navrhuje před obávaným pochodem proromská

iniciativa Nenávist není řešení z Ústí nad Labem. Ta si na neděli 22. dubna a další dva měsíce dopředu zažádala o povolení zabrat si v Břeclavi prostor. A to hned v deseti tamních ulicích uvnitř nebo v těsné blízkosti romského ghetta v Riegrově ulici či Na Zahradách. "Chceme tím předejít další eskalaci napětí," zdůvodnil mluvčí iniciativy Josef Šmída. Problémy po zkušenostech z míst zmítaných rasovými nepokoji v posledních měsících, například na Šluknovsku, však břeclavská radnice nemůže vyloučit (MF 20.4.12).

"Nestihli jsme totiž požádat radnici v zákonné lhůtě pět dní předem," oznámil včera v podvečer jeden z pořadatelů Jakub Kasala. A přiznal, že tak masivní podporu své akce studenti a kamarádi zmláceného Petra, který žije v Břeclavi šest let, vůbec nečekali. "Organizaci pochodu tak chceme předat zkušenějším kolegům," uvedl Kasala (MF 18.4.12).

Uvedené mediální zprávy a dění na sociální síti Facebook ukazují jasně, že je v břeclavské kauze jasně přítomen i ten indikátor morální paniky, který spočívá v nepřiměřeném nárůstu obav projevených ve veřejném mínění.

4.2.8 Predikce

Predikce je mediální technikou, která se snaží posílit pocit ohrožení. Jedná se o vyslovování předpokladů, co se stane, co by mělo být uděláno či jaká preventivní opatření byla zavedena. Média se tak snaží vyvolat dojem, že to nejhorší teprve přijde. Přitom nejenže předpokládají, co se stane, ale nabízí další řešení a vytváří tak informační pole pro následný vznik obav a činností, které predikovala. Pokud následně událost nastane, mohou se chlubit, že dobře znají své pappenheimské, ale neuvědomují si, že vytváří atmosféru očekávání, ve smyslu sebenaplňujícího se proroctví. Média tím, že předpokládají, také spoluvytvářejí.

Policie neskrývá obavy, že případ může probudit vlnu protiromských nálad ve městě (Nova, 16.4.12).

Na druhou stranu místní se děsí zároveň toho, aby tento zbabělý incident nepřilákal do města radikály, aby pro změnu ulicemi nepochodovaly holé hlavy. Zkrátka vypadá to, že pokud nebudou pachatelé hodně rychle dopadeni a potrestáni, tak Břeclav čekají hodně rušné časy (Nova, 16.4.12).

V Břeclavi vypuknou masové pouliční demonstrace... Do avizovaného nedělního pochodu se už přihlásilo jen na internetu více než tisíc lidí. Vypadá to, že akce by se mohla stát jedním z nejmasovějších protestů na jižní Moravě za poslední roky ... Více hlídek ve městě, ať už v uniformách nebo v civilu (Nova, 17.4.12).

Mladá fronta reaguje na zprávy z Novy a sama přichází s novými informacemi o plánovaných pochodech extrémistických skupin.

Totíž z toho, že do města sužovaného dlouhodobými incidenty s problémovými obyvateli převážně romského původu přitáhne chystaný protest i pravicové extremisty. A že se tím ještě více vyhrotí dlouhodobé napětí (MF 18.4.12).

A policisté se už chystají i na manévry při plánovaném pochodu městem. Varují před ním totiž i politologové. "Je velmi pravděpodobné, že se na něm přživí extremistické skupiny typu Dělnická strana," naznačil brněnský politolog Michal Pink (MF 18.4.12).

Bojíte se? Cítíte se ve svém městě bezpečně? (MF 18.4.12).

Už před avizovaným horkým víkendem je policistů v ulicích Břeclavi o dvacet víc než jindy (MF 19.4.12).

O víkendu se ulice zaplní těžkooděnci i agenti bezpečnostní služby. "Na základě nedávných událostí na Šluknovsku a Karviné je nyní zklidnění situace to nejdůležitější," připomněl několikátýdenní sérii násilností s rasovým podtextem na severu Čech loni v září krajský policejní ředitel Tomáš Kužel (MF 19.4.12).

Vyjádríte se! Chrání dostatečně město Břeclav své obyvatele? (MF 19.4.12).

Ten den budou kvůli ohlášené demonstraci v pohotovosti také policisté. Od úterý posílení o dvacítku mužů z Břeclavska a kraje. "Nerad bych situaci přeceňoval, ale ani nepodceňoval. Provádíme preventivní opatření a kontrolujeme podezřelé osoby," popsal šéf jihomoravských policistů Kužel. Podle něj bude policie na případné nepokoje při nedělním pochodu Dělnické mládeže breclavskými ulicemi dostatečně připravená (BD, 19.4.12).

...můžeme předpokládat, že to bude znamenat několik stovek těžkooděnců, vrtulník na obloze, speciální monitorovací vozy s kamerami (Nova, 20.4.12).

Horký víkend má před sebou Břeclav (MF 20.4.12).

Do města, kterým po surovém útoku zmítají silné protiromské nálady, se tak zítra sjedou stovky, možná i tisíce lidí. (MF 21.4.12).

Řidiči projíždějící Břeclaví se musí připravit na objížďky. Kolik těžkooděnců, policistů i agentů BIS bude v neděli monitorovat situaci. (MF 21.4.12)

Na vybraných pasážích se snažím dokumentovat, jak vlastně média po svých zkušenostech s ostatními kauzami předjímal a ovlivňovala chování obyvatel. Pravdě-podobnost predikovaných událostí tady posiluje velikost hrozby, která je publiku prezentována prostřednictvím chování represivních složek. Viz přítomnost těžkooděnců, zvláštních zásahových útvarů spolu s množstvím nasazené technologie a policistů. Je to jakoby začarovaný kruh. Velké množství policistů a techniky se dostavuje na místo hlavně proto, že média neustále píší o očekávané hrozbě. Následně pak média z tohoto velké množství policistů vyvozují, že hrozba je opravdu masivní.

Média tedy fungují jako rezonátor, z malé akce udělá velkou a z velké ohromnou. Taky jasně vidíme, že se média nevyjadřují

uměřeně, nepopisují věcně události, ale snaží se do událostí aktivně zasahovat. Z frekvence mediálních zpráv bylo jasné, že predikce demonstrace - tedy vytvoření možnosti hrozby a oznámení o demonstraci - mělo v médiích daleko více prostoru než pak demonstrace samotná.

Závěrem této kapitoly můžeme konstatovat, že predikce negativního vývoje - jakožto urychlující prvek morální paniky - se v břeclavské kauze skutečně objevily, jejich mediální prezentace hrála svou roli a nabyly dokonce formy reálně přítomných masivních represivních sil, které více než pouhá slova vyslovovaly velikost obav z nadcházejícího vývoje.

4.2.9 Ke kauze se vyjadřují sociálně vlivní aktéři

Další z charakteristik a kritérií morální paniky je, že se ke kauze vyjadřují sociálně vlivní aktéři a vyslovují své diagnózy a řešení. Rozšiřováním a zasahováním kauzy do co největších a nejpočetnějších oblastí života dochází k tomu, že se k této kauze musí vyjádřit sociálně vlivní aktéři. Mezi ně patří například právnička Klára Samková, která se dlouhodobě zabývá tzv. romskou problematikou, vyslovují se samozřejmě romští aktivisté a kulturní sféru zastupuje například hudebník Michal David. Na široké vrstvy obyvatelstva má největší vliv vstup představitelů státní moci. V našem případě často promlouvá starosta a obecní zastupitelstvo Břeclavi. Nárůst kauzy a zájem stále širších okruhů působí, že se slova ujímají vyšší místa, zde především hejtman jihomoravského kraje, ředitel jihomoravské policie a vládní zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková.

Zcela přehledně tak můžeme v médiích sledovat, jak se rozšiřuje kauza a jak do ní začínají vstupovat stále vlivnější zastupitelé delegované moci.

Podívejme se teď na vybrané úryvky z médií.

Nejčastěji bývá citován břeclavský starosta Oldřich Ryšavý.

„Jistě v tuto, než se stala tato událost, asi obyvatelé Břeclavi nepocítovali nutnost vyššího nasazení policistů. Nicméně jsem velmi znepokojen a ostře nesouhlasím s tou situací, o které jsem byl informován v posledních dnech. A to je, že ve městě Břeclavi ubylo za poslední 2 roky více jak 20 policistů z české, Policie České republiky, že v okrese Břeclav je to 60 policistů. To samozřejmě se musí na bezpečnost situace ve městě projevit. A sklízíme nyní ovoce. Já apeluji na vládu České republiky, ať úspory nesměřují do integrovaného záchranného systému, nesměřují vůči policistům, vůči hasičům, vůči zdravotníkům“ (Nova 17.4.12).

K události se vyjádřil také břeclavský starosta Oldřich Ryšavý (ČSSD). "Jsem přesvědčený, že policie, státní zastupitelství i soudy budou postupovat stejně razantně, jak tomu bylo v předešlých podobných případech“ (MF 17.4.12).

Po kraji a státu bude starosta požadovat navýšení rozpočtu pro republikovou policii i pro města, která chtějí bojovat s kriminalitou. Ryšavý zároveň upozornil, že balík peněz, se kterými město hospodaří, je pouze jeden. "Znamená to, že posílíme městskou policii, ale budeme dávat méně prostředků na sport, kulturu či opravy silnic," sdělil. Starosta podle svých slov rozumí rozhořčení břeclavské veřejnosti, která v neděli demonstrovala. "Doufám, že v budoucnu odliší, co je v moci radnice a jaké jsou povinnosti státu," podotkl. Svou roli při nedělní demonstraci podle Ryšavého, kromě republikových policistů, sehrála i městská policie. "Ochránila lidi před velkým rizikem, které se rýsovalo. Jsem rád, že břeclavská veřejnost nepodlehla lákání extrémistů, nepřipojila se k Vandasovi a že nám v Břeclavi nevzniklo bojiště. To je velké

vítězství Břeclavanů," zdůraznil první muž břeclavské radnice. Nezapomněl zmínit, že dalšímu vývoji situace napomůže zejména dopadení tří mužů, kteří brutálně zmlátili patnáctiletého mladíka. Břeclavští Romové totiž dali na sobotním setkání jasně najevo, že tento hrůzný čin nemá na svědomí nikdo z tamní komunity (BD 24.4.12).

"Chci navýšit rozpočet městské policie, přijmout nové strážníky, kteří budou více vidět v ulicích Břeclavi," slíbil břeclavský starosta (BD 24.4.12).

"Je jedno, jestli to byli Romové, něco takového mohly udělat jen bestie, a ne lidé. Jsem přesvědčený, že policie, státní zastupitelství i soudy budou postupovat razantně," (Blesk 18.4.12).

"Ačkoliv věřím v dobrý záměr pořadatelů, bojím se, že situaci mohou zneužít extremisté," řekl starosta Břeclavi Oldřich Ryšavý (MF 18.4.12).

"Nechceme bránit ústavnímu právu na sdružování občanů. Lidé sem skutečně přijedou. Chceme mít ale situaci pod kontrolou," zdůvodnil rozhodnutí břeclavské radnice starosta města Oldřich Ryšavý (MF 20.4.12).

Referentka břeclavské radnice Eliška Windová.

"Už nyní jsou posílené hlídky v ulicích, předpokládám, že v neděli se do toho ještě zapojí pomoc z krajských oddělení," informovala včera dopoledne referentka břeclavské radnice Eliška Windová (BD 19.4.12).

Jihomoravský hejtman Michal Hašek.

Před nebezpečným "naskočením" na vlnu rasismu a xenofobie varoval včera před ohlášeným pochodem Břeclaví i jihomoravský hejtman Michal Hašek. Ten kvůli závažnosti situace dokonce zkrátil zahraniční služební cestu. "Policie nasadí všechny síly a prostředky, aby situaci zklidnila," slíbil hejtman a dodal, že lidé, kteří řádně platí daně, mají nárok na zajištění ochrany (MF 19.4.12).

"Chtěl bych obyvatele z Břeclavi a jihomoravského kraje vyzvat, aby nepodléhali emocím. Aby problém nepřerostl do xenofobních a rasistických akcí," řekl Hašek (BD 19.4.12).

Vládní zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková

Náladu do Břeclavi přijela zklidňovat i vládní zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková. "Znovu připomínám, že šlo o čin jednotlivců, ne celého etnika," zdůrazňovala (MF 19.4.12).

O řešeních hovořila na břeclavském zastupitelstvu zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková. "Společně s Agenturou pro sociální začleňování připravujeme projekty, které by měli v budoucnu pomoci," sdělila (BD 19.4.12).

"Musíme nabízet mladým z ulice činnost v nízkoprahových centrech. A podporovat jejich vzdělání, i kdybychom ho problémovým rodinám měli vnutit," shrnuje koncepci vládní zmocněnkyně Monika Šimůnková (MF 3.5.12).

Představitelé břeclavské policie

Kvůli útoku už Ryšavý jednal s vedoucím břeclavské policie Františkem Klimusem. "Kriminalisté se od nedělního večera případem intenzivně zabývají a ke spolupráci přizvali i městskou policii," uvedl Klimus (MF 17.4.12).

"Nasadíme do ulic všechny strážníky a techniku, kterou máme. Budou tu také republikoví policisté z Jihomoravského kraje. Jasně říkám, že Břeclav si rozbít nenecháme. A už vůbec ne od lidí odněkud ze severních Čech. Po akci se seberou a pojedou pryč," vzkázal radikálům šéf břeclavské městské policie Stanislav Hrdlička (BD 19.4.12).

Ředitel jihomoravské policie Tomáš Kužel

Víc hlídek ve městě, ať už v uniformách nebo v civilu. Myslím si, že občané nemají důvod cítit nebezpečí (Nova, 17.4.12).

Doufáme, že pokud budou tyto demonstrace povolené, tak že

proběhnou v klidu. Pokud ne, samozřejmě policie je připravena (Nova, 18.4.12).

Advokátka Klára Samková se nejen v rámci své právní praxe dlouhodobě věnuje tzv. romské problematice, zasedá za TOP 09.

Podle advokátky Kláry Samkové se budou podobné útoky v zemi ještě více stupňovat. "Je to důsledek dvacetiletého neřešení romské otázky a politiky české vlády vůči Romům. Neomlouvám individuální násilí, ale to se odněkud bere. Podle mého názoru z naprosto zoufalé situace, ve které se ti útočníci nacházejí," tvrdí Samková (MF 18.4. 12).

Michal DAVID, hudebník

Není mi lhostejný, co se Petrovi stalo, tak jsem se rozhodl věnovat tento koncert a zároveň výtěžek 100 tisíc korun právě Petrovi. Tak, přátelé z Břeclavi, přijďte ho podpořit (Nova, 18.4.12).

Za odborníky promluvil politolog Michal Pink.

"Je velmi pravděpodobné, že se na něm přiživí extremistické skupiny typu Dělnická strana," naznačil brněnský politolog Michal Pink (MF 18.4.12).

Romští aktivisté.

Stalo se to, před čím experti varovali: v Česku dorůstá "ztracená generace", které společnost nerozumí a ona nerozumí jí. A útoků může přibývat (MF 3.5.12).

"Chodím na železo. Hodí to denně kolem padesátikoruny a jsem rád, že se najím," líčí mladý Rom. Na svůj úděl si stěžuje a prý by nikomu nezkřivil vlasek. Někteří jeho vrstevníci se však proti zděděné mizérii bouří násilím. V posledních dnech tomu nasvědčují případy z Břeclavi, Tanvaldu, Olomouce... A podle expertů bude takových případů ještě přibývat. Stejně jako

následných pochodů proti Romům, které napětí ještě více eskalují (MF 3.5.12).

Že se ta část romské mládeže, která je vykořeněná z rodin i ze společnosti, stane sociální hrozbou, předpověděl sociolog Ivan Gabal už před deseti lety. "Útoky se budou množit, protože gangy mladých kluků přežívajících na ulici nemají vztah k ničemu," říká dnes (MF 3.5.12).

Ředitelka Muzea romské kultury Jana Horvátová je přesvědčena, že čím víc budou Romové drženi v izolaci ghett, tím více se budou utvrzovat v životě na okraji. "Romové u nás stáli léta mimo společnost. Odnepaměti proto měli vlastní zákony, aby přežili," míní (MF 3.5.12).

Samotný fakt, že se k břeclavské kauze vyjadřovaly významné osobnosti ze státní správy potvrzuje, že tento případ skutečně nabyl disproporčních rozměrů a ověřilo se tak další kritérium morální paniky. Uvedené úryvky navíc ukazují, že i přes možná upřímnou snahu situaci uklidnit, většina vyjádření fakticky spíše přilévá olej do ohně a vzbuzuje v publiku dojem eskalujícího napětí a dramatičnosti celé kauzy.

4.2.10 Difúze represivních složek

Jednou z charakteristik morální paniky je, že místní policejní síly zakládají a posilují vztahy mezi sebou a aktivují konexe na regionální či národní úrovni, aby se mohly efektivně vypořádat s problémem hrozby. Tento proces nazývá Cohen (2002) difúze. Projevem paniky pak může být, když se policie pokouší mimořádným způsobem prosadit zachovávání zákonů a ospravedlňuje trestní akce na základě velikosti hrozby. Policie navrhuje nové metody, rozšiřuje policejní pravomoci a sbory.

Následující úryvky ukazují, jakým způsobem se tato Cohenova teorie realizovala v břeclavské kauze.

Kvůli houstnoucí atmosféře ve městě dnes přijel za starostou Břeclavi dokonce ředitel jihomoravské policie (Nova, 17.4.12).

Vyšetřování útoku má nejvyšší prioritu a ode dneška ho dozorují kriminalisté z Brna (Nova, 17.4.12).

...policie bude v ulicích posilovat hlídky (Nova, 17.4.12).

V ulicích je napětí viditelné už dnes. Městem korzují posílené hlídky policistů i strážníků (Nova, 17.4.12).

Speciální tým kriminalistů nyní po útočnicích po celé Břeclavi pátrá (MF 18.4.12).

"Zároveň posílili strážníci v součinnosti se státní policií dohled v exponovaných místech," uvedl k opatřením po brutálním útoku mluvčí břeclavských strážníků Zdeněk Novák (MF 18.4.12).

Na neděli se do Břeclavi stahují policisté z celého kraje (Nova 19.4.12)

Ulice města jsou už nyní plné policistů a strážníků, a to nejen z Břeclavska, přijely i posily z krajského ředitelství (MF 19.4.12).

O pár hodin později zasedlo na radnici vedení města společně se zástupci strážníků a republikové policie (BD 19.4.12).

Je vidět, že policie zareagovala a zcela naplnila další z indikátorů morální paniky. Napřed to začalo na lokální úrovni, to znamená posílení hlídek, zvýšení počtu policistů v ulicích a zvýšení aktivity celé policie. Tato aktivita se začala zvyšovat i v rozšiřujících kruzích až po ředitelství republikové policie. Je vidět, že i policisté velmi dobře četli Howarda Beckera (1963 in Volek 2000).

K difúzy represivních složek jakožto indikátorů morální paniky došlo na Břeclavsku ukázkovým způsobem.

4.3 Demontrace, naplnění predikcí?

Demontrace znamená jednu z hlavních realizací a vlastně vyvrcholení morální paniky. Je důležité, aby se našlo dost organizátorů a aby emoce byly opravdu tak vzedmuté mediální a jinou (facebookovou) masáží, aby se zúčastnilo co nejvíce obyvatel nejen postižené oblasti. Na demonstraci přijíždějí aktivisté z celé země, sdílení emocí je tak silné, že aktivisté neváhají obětovat vlastní čas a peníze.

Média neustále předpovídají, co by se mohlo stát, přičemž Cohen (2002) upozorňuje, že tyto predikce jsou klasickým příkladem sebenaplňujícího se proroctví. Uvádí, že oproti přírodním pohromám, kde může mít absence předpovědi katastrofální následky, v souvislosti se sociálními fenomény je to právě přítomnost predikce, která může katastrofální následky přinést (Cohen 2002). Pokud ale přesto k naplnění mediálních předpovědí nedojde a predikce se nenaplní, příběh může být postaven na informování o ne-událostech (Cohen 2002). Jako příklad takového informování o ne-události Cohen (2002) uvádí použití titulku „Násilí“, přičemž v samotné zprávě se pak píše, že k žádnému násilí nedošlo. To samozřejmě rezonuje se zpravodajskou hodnotou *Konsonance*, která odkazuje k předvídatelnosti události a v případě demonstrace se proto zprávy skoro výhradně zaměřují na násilí, které se od demonstrace očekává, i když se nemuselo objevit nebo se objevilo jen v nepatrném míře (Hartley, 1982).

Tímto případem jsou i demonstrace v Břeclavi. Ano, přijeli extrémisté, kteří se spolu s některými obyvateli Břeclavi prošli po městě, někteří měli transparenty a někteří pokřikovali rasistická hesla. Proběhly nějaké proslovy a po rozpuštění shromáždění ještě někteří zamířili ke čtvrti obývané Romy, kde se potkali s policisty a poté odešli. Přesto se v této souvislosti objevují výrazy jako problémy v romské čtvrti, střety, ke kterým naštěstí nedošlo (viz ukázky níže).

...ty největší problémy byly právě tady v romské čtvrti v Břeclavi, protože právě sem, hned po demonstraci, šlo asi dvě stě pravicových radikálů a chtěli touto čtvrtí projít. Naštěstí policisté v tom zabránili a nepustili je sem (Nova 22.4.12).

Romové naštěstí na ulicích nebyli a tak k přímým střetům naštěstí vůbec nedošlo. I tak na celou akci dohlíželo asi 300 policistů, těžkooděnci a svrchu vše monitoroval i vrtulník (Nova 22.4.12).

Tolik lidí se v Břeclavi zúčastnilo pochodu za Petra (15). Toho napadla trojice Romů a zmlátila tak, že přišel o ledvinu. V průvodu se objevilo asi 200 stoupců radikálů, kteří zamířili do části města obývané Romy. K domům je ale nepustili těžkooděnci (Blesk 23.4.12).

Co lidé v Břeclavi chtěli nejvíce, bylo řešit romskou otázku. Ta je totiž po útoku na mladíka, který se provinil pouze tím, že Romům nedal cigaretu, ve městě stále na přetřesu. Proto se také na transparentech objevila protiromská hesla "Dnes tu nejsou, ale jinak se po městě flákají stovky Romů," upozornil Blesk Petr Minář, který stál před radnicí. Neuspěli radikálové. Asi dvě stě příznivců Dělnické mládeže totiž po skončení akce zamířilo k domům, které obývají Romové. "Neprošli, a proto odešli. V klidu, nikdo nebyl zatčen," dodala mluvčí policie Petra Vedrová (Blesk 23.4.12).

V deníku Mladá fronta Dnes jsem mimo jiné zaznamenala to, co Cohen (2002) nazývá ne-událost. Jde o frázi popisující velmi emotivními slovy buď očekávané násilí nebo izolovaný incident - a hned následuje protichůdná věta popisující aktuální událost (Cohen 2002). Titulek hlásá „Útoku na Romy bránili v Břeclavi těžkooděnci“ (MF 23.4.12), což sugeruje představu atmosféry plné násilí, ačkoliv ve skutečnosti k žádným násilným projevům nedošlo a možná ani dojít nemohlo. Nicméně účinku na čtenáře bylo dosaženo.

Podobně horký den zažila jižní Morava naposledy loni 1. května, kdy Brnem prošla přibližně pětistovka neonacistů. Tentokrát proti

nim nestála masa lidí. Naopak. V Břeclavi šli všichni stejným směrem (MF 23.4.12).

Rozčilený dav držela na uzdě přítomnost stovek policistů a strážníků. A vášně byly velké. Pochodu za větší bezpečnost v Břeclavi, o které se poslední týden diskutuje hlavně kvůli napadení patnáctiletého chlapce skupinkou tří násilníků, se zúčastnily přibližně dva tisíce lidí. Jejich hněv se obrátil především proti Romům – někteří z útočníků totiž podle prvních informací byli Romové. Do Břeclavi proto dorazily i téměř dvě stovky příznivců Dělnické strany sociální spravedlnosti v čele s Tomášem Vandasem, který akce využil k propagaci své krajně pravicové strany před podzimními krajskými volbami. Ve městě se nakonec podařilo udržet klid. "Nasazení byli také kolegové z jiných krajů, antikonfliktní tým i policejní vrtulník," uvedl jihomoravský policejní ředitel Tomáš Kužel. Za celou dobu řešili policisté jen jediný přestupek. Jeden z účastníků akce se netajil tím, že u sebe má obušek a hodlá ho použít, pokud potká Roma. Zbraň mu policisté zabavili, nechali ho ale jít. Nejvíce se situace vyhrotila po skončení oficiální části. Přibližně dvě stovky pravicových radikálů se totiž vydaly do ulic kolem náměstí Svobody, kde žije řada breclavských romských rodin. Útoku na Romy, kteří raději celý den moc nevycházeli z domů, se kordonu těžkooděnců podařilo zabránit (MF 23.4.12).

V místech, kde se včera málem odehrál největší konflikt (MF 23.4.12).

Křik, pískání, zvonění klíči. Dav mířil k radnici za starostou (MF 23.4.12).

Vyklizené ulice a za každým rohem auto plné těžkooděnců (MF 23.4.12).

Před polednem se však situace pomalu mění a z výkřiků našťvaného davu je jasné, že strach z násilného konce protestu proti násilí je oprávněný. Prostranství před hlavním nádražím postupně zaplňují skupinky místních a z vlaků se trousí radikální příznivci Dělnické strany sociální spravedlnosti. Výzvy breclavského starosty Oldřicha Ryšavého (ČŠSD), aby se lidé k extremistům nepřidávali, si nikdo nebere k srdci. "Nebudeme se od nich v průvodu nijak distancovat. I na organizování proslovů se s nimi domlouváme," tvrdí kamarádka zbitého Petra a organizátorka facebookové iniciativy Pochod za Petu Veronika Pavková. Ještě smířlivěji se ke spolupráci s přívrženci krajní pravice staví někteří místní. "Jsme jim vděční, že to svolali.

Nikdo z našich by to neuměl zařídit tak, abychom se mohli legálně sejít. Nejsme radikálové (MF 23.4.12).

Ulicemi zní nenávistná hesla a pískot, nad hlavami lidí se střídají transparenty s nápisy Zastavme cikánský teror či Radnice spí, cikán vraždí (MF 23.4.12).

Davy lidí v Břeclavi odsoudily Romy (BD 23.4.12).

Policisté zabránili demonstrantům ve střetu s Romy. Někteří demonstranti chtěli boj. Policisté byli v ulicích připravení na možný střet radikálů s Romy už od brzkých ranních hodin. Strážců zákona přijely asi tři stovky (BD 23.4.12).

Policisté hned na začátku jednoho z účastníků pochodu odzbrojili. "Měl u sebe obušek," uvedla krajská policejní mluvčí Petra Vedrová. Spáchal tím přestupek (BD 23.4.12).

Napjatá atmosféra panovala i při průchodu městem. Radikálové v čele skandovali hesla namířená proti Romům, a snažili se je vyprovokovat. Policisté na vše dohlíželi a bránili demonstrantům, aby sešli z trasy pochodu (BD 23.4.12).

Přestože demonstrace proběhla v poklidu, média uměle přidávají drama. Píší o obušku jako o zbrani, píší o všem, co by se mohlo stát a události uměle přibarvují. Příkladem může být nesetkání se Romů s radikály. Přesto média barvitě vykreslují, co všechno by se mohlo stát, kdyby k tomuto setkání – nebo jak říkají „střetu“ - došlo. Celý tento emotivní a razantní popis demonstrace v médiích potvrzuje, že demonstrace je skutečně jedním z vrcholů a nejsilnějších projevů morální paniky.

4.4 Hledání řešení do budoucna

V teorii se hovoří o tom, že existují dva způsoby vyznění a ukončení morální paniky.

Jeden druh morálních panik odezní bez toho, že by po sobě v životě daného společenského celku zanechaly jakékoliv pozorovatelné stopy či důsledky.

Existují však morální paniky, které zanechávají viditelné více či méně trvalé stopy ve způsobech fungování příslušných institucí nebo dokonce v zákonodárství dané země.

Podívejme se jakým způsobem se na budoucnost připravují aktéři břeclavské kauzy, už v průběhu jejího trvání.

Strážníků bude víc, investic míň (BD 24.4.12).

Břeclav bude mít více městských policistů (BD 24.4.12).

"Chci navýšit rozpočet městské policie, přijmout nové strážníky, kteří budou více vidět v ulicích Břeclavi," slíbil břeclavský starosta. Po kraji a státu bude starosta požadovat navýšení rozpočtu pro republikovou policii i pro města, která chtějí bojovat s kriminalitou (BD 24.4.12).

Od května spouští radnice dlouho plánovaný projekt, jenž má zajistit každé městské části svého strážníka, takzvaného okrskáře. Původně sice mělo pět lidí, kteří se starají o pořádek v centru, odejít, nakonec se tak ale nestane. "Chci navýšit rozpočet městské policie, přijmout nové strážníky, kteří budou více vidět v ulicích Břeclavi," slíbil starosta města Oldřich Ryšavý (ČSSD) (BD 24.4.12).

...modernizace již zastaralého kamerového systému (BD 24.4.12).

Státní policie již posílila v Břeclavi počty mužů, kteří i nyní setrvávají na místě. "Je tam dosud stále o několik hlídek víc, než

je běžné. A tento stav potrvá do doby, než se tam situace zklidní," ujistila policejní mluvčí Petra Vedrová (BD 24.4.12).

"Navýšíme počet strážníků ze čtyřadvaceti na devěadvacet. Vrátime se tak ke stavu z konce roku 2006, kdy bylo pět míst zrušeno. Už od května přijmeme druhého romského asistenta prevence kriminality. Jeden bude hlídat problémové lokality v Břeclavi a Staré Břeclavi, druhý pak v Poštorné a Charvátské Nové Vsi," vyjmenoval některá opatření, která mají zklidnit nazlobenou majoritu, břeclavský starosta (MF 27.4.12).

Zatím jich v centru města přibude v první fázi deset za celkem milion korun – i kdyby prý radnice dotace na ně nezískala. Kamery už brzy ohlídnou i rizikovou lokalitu (MF 27.4.12).

"Od 1. května startuje v Břeclavi dlouho připravovaný projekt Okrskář. Město bude od teď rozděleno do pěti okrsků, které bude mít na starosti vždy jeden konkrétní strážník (MF 27.4.12).

Štáb zřídil nový tým, který se bude bezpečností ve městě zabývat (MF 14.5.12).

Vedoucí představitelé radnice, psychologové, státní a městská policie plus poradce vládní zmocněnkyně pro lidská práva Patrik Banga. Ti všichni vyhodnocují situaci a radí se, jak přispět k tomu, aby se zklidnily protiromské nálady ve městě. "Co se týče situace v ulicích, nezaznamenali jsme, že by se nějak vyhrotila," uklidnila Windová. Krizový tým se podle ní bude scházet pravidelně jednou týdně. "Trvá zvýšená hlídková činnost městské policie. Fungují okrskáři, kteří se ptají lidí, jaká je situace v konkrétních místech," informovala referentka břeclavské radnice. Břeclavský asistent prevence kriminality Jaroslav Danihel se nechal slyšet, že Romové v Břeclavi vnímají měsíc starý pochod radikálů a obyvatel města stále hodně špatně. "Lidé jsou vůči nám agresivnější a předpojatí. A to i přesto, že břeclavští Romové incident, ať už byl jeho pachatelem kdokoliv, odsoudili," řekl Danihel (BD 14.5.12).

Z citovaných mediálních zpráv je vidět, že břeclavská kauza se už ve svém průběhu přiřadila k druhému typu morálních panik a směřovala k tomu, aby po sobě zanechala trvalé důsledky. Výhledově už v podstatě došlo k posílení represivních opatření: rozšiřování sboru městské policie, navýšení jejího rozpočtu, modernizaci kamerového

systému, který má ohlídat „rizikové lokality“, zavedení romského asistenta prevence kriminality.

4.5 Deus ex machina

Dne 23.5. dochází k překvapivému obratu v celé kauze. Policie začala mít podezření, že poškozený chlapec nemusel vypovídat pravdu a přistoupila k testu tzv. detektorem lži. Po jeho použití i sám chlapec přiznal – stejně jako jeho dvě kamarádky a kamarád – že si celé napadení vymyslel. Ve skutečnosti se stalo jen to, že předváděl gymnastické cviky na chodbě osmého patra a spadl o patro níž, kde narazil o zábradlí. Fikci o napadení si vymyslel proto, že se pravdu bál přiznat své matce.

První zprávu o odhalení velké lži podává Česká Televize, Nova překvapivě mlčí.

Chlapec z Břeclavi si napadení vymyslel (ČT1, 23.5.12).

Začínáme aktuálně v kauze zbitého chlapce v Břeclavi. Podle policie k žádnému napadení nedošlo a chlapec si zranění způsobil sám (ČT1, 23.5.12).

Policie provedla desítky výslechů a už se během nich jim některé ty verze nezdály, a proto dnes přistoupili na test takzvaným detektorem lži (ČT1, 23.5.12).

Vše se odehrálo tak, že 15letý Petr dělal před svými dvěma kamarádkami a jedním kamarádem v osmém patře jednoho břeclavského paneláku na zábradlí gymnastické cviky a při tom jednom spadl o patro níž a tam si o zábradlí způsobil velmi vážná zranění. Všichni 4 si pak ze strachu z reakce jeho matky vymysleli napadení a tato verze se jim dařila držet při všech výsleších až do dnešního dopoledne, kdy si je policisté odvezli do Prahy na speciální pracoviště s takzvaným detektorem lži a tam už vše vyšlo najevo (ČT1, 23.5.12).

Petra (15) Romové nezbili, spadl ze zábradlí! Podvedl celou republiku Neuvěřitelný obrat v ostře sledované kauze * Kluk, který přišel o ledvinu, Ihal (Blesk, 23.5.12).

To je opravdu neuvěřitelné! Napadení Petra (15) z Břeclavi má nečekané rozuzlení. Chlapec, který tvrdil, že byl napaden třemi romskými násilníky a proto přišel o ledvinu, nyní přiznal, že si zranění způsobil sám. Jeho případ přitom mezi lidmi rozpoutal velké emoce, a to nejen v Břeclavi (Blesk, 23.5.12).

Policisté případ odkládají, protože žádný trestný čin se nestal. (Blesk, 23.5.12).

Detektivka skončila, pachatel neexistuje (MF 24.5.12).

Za zraněním patnáctiletého Petra nestojí Romové. Vyšetřovatelé v kauze takzvaného "břeclavského útoku" neměli lehkou práci. Až včera, po pěti týdnech se ukázalo, že si mladík způsobil úraz sám a útok si vymyslel. Kvůli slovu "romští" se kromě policistů začali o případ zajímat i extrémisté. (MF 24.5.12)

Mladík všem Ihal. Útok si vymyslel. Patnáctiletý hoch z Břeclavi Ihal. Napadení si vymyslel. Policisté to zjistili na detektoru lži. Zranil se sám, když přepadl přes zábradlí (BD 24.5.12).

V polovině dubna ho na ulici v Břeclavi žádní Romové nepřepadli (BD 24.5.12).

"Mladík se chtěl ukázat před kamarádkami a na chodbě osmého patra bytového domu předváděl gymnastické prvky. Uklouzl a spadl o patro níž, kde se narazil na zábradlí," řekl jihomoravský kriminalista Luděk Blahák. Čtyři svědci, kteří pád viděli, celou tu dobu také zatloukali. "Domluvili se na jedné verzi. Ta ale byla postupem vyšetřování stále více nevěrohodná. Nakonec jsme se rozhodli chlapce a ještě jednoho svědka vyšetřit na detektoru lži," konstatoval Blahák (BD 24.5.12).

Do této doby jsem zaznamenala a popsala některé z charakteristik morální paniky, které považuji za zásadní, nosné a typické. Nicméně klíčovým kritériem morální paniky, tedy to co dělá morální paniku morální panikou je přehnanost. Neboť aby mohl být sociální jev definován coby morální panika, musí zde být přehnaná

reakce na relativně marginální událost. Cohen (2002) zastává názor - oproti jeho kritikům - že tuto přehnanost lze měřit, sociologicky dokázat. Přestože je celý koncept morální paniky postaven na konstruktivistickém paradigmatu, Cohen předpokládá existenci empiricky poznatelné reality. Přehnanost je poté určována na základě porovnání s touto realitou. Vzhledem k tomu, že v břeclavské kauze k žádné relativně marginální události, která by byla hrozbou, nedošlo, že nedošlo dokonce vůbec k ničemu, je vše, co se následně stalo a o čem média psala, přehnané. Tuto kauzu by proto šlo porovnat s morální panikou vyvolanou kolem satanského podsvětí, kdy se ve Velké Británii rozšířily v médiích a mezi lidmi obavy z kultu, jehož vyznavači měli unášet děti a obětovat je (Goode, Ben-Yehuda 2009). Přitom žádné satanské podsvětí neexistovalo, jednalo se pouze o městskou legendu, která ale rozšířena v médiích, ve kterých získávala svou platnost a uvěřitelnost, vyvolala veřejnou hysterii (Goode, Ben-Yehuda 2009).

V břeclavské kauze dochází k překvapivému zvratu a de facto nedochází k jejímu opadnutí, ale k okamžitému ukončení. Tímto se tato kauza stává velmi specifickou a tím pádem také důležitou, protože na ní lze demonstrovat zcela novou variantu morální paniky. V kauze Břeclav máme jednu výhodu, že víme přesně, co se nestalo, kdy se to nestalo, kde se to nestalo a jak se to nestalo. Víme z přiznání hlavního aktéra a jeho přátel, že vše byla náhlá fabulace a jen díky shodě okolností mohlo dojít k tak výrazné celostátní morální panice.

4.6 Ohlédnout se zpět, omluvit se?

S novými informacemi došlo k zásadnímu posunu v této kauze. Není překvapivé, že média se v žádném případě svým divákům a čtenářům neomluvila. Vše bylo svedeno na Petra a na diváky a čtenáře, kteří „chtějí věřit v černobílý příběh“. To, že černobílý příběh předložila právě média samozřejmě nezaznělo.

Věřili jsme a nepochybovali. Přišlo nám to pravděpodobné. Přece by nám chlapec s výrazem andílka nemohl lhát. Navíc pár podobných případů se přece už stalo v jiných koutech republiky (Nova, 27.5.12).

Klukovská lež vyvolala rasové nepokoje, řada lidí chtěla věřit v černobílý příběh, ani ne týden po incidentu tisícovky lidí vyšly protestovat proti komplikovanému soužití majority a minority do ulic Břeclavi. Do krámu se demonstrace hodila především radikálům (Nova, 27.5.12).

Tak nám praskla jedna lež, kde oběť v hlavní roli nakonec udělala oběť z nás všech. Těžko se divit, že Romové se cítí ukřivděni. Lidé, kteří na jejich konto v Břeclavi křičeli vulgární nadávky, se teď možná trochu zastydí. Možná by se měli ale i omluvit, stejně jako to udělala Petrova matka a i samotný Petr. (Nova, 27.5.12).

Televize Nova, jeden z hlavních mediálních aktérů vzniku a růstu morální paniky pozoruhodně rychle identifikovala ty, kterým se „romský útok na bezbranného chlapce“ hodil do krámu – ale samozřejmě ani slůvkem se nezmínila o tom, jak moc se hodil i mezi její mediální krámy.

Ti, kteří by měli plné právo se nejvíce zlobit a žádat ze všech stran omluvy a satisfakce, naopak zvolili zcela jiný přístup.

Romové v Břeclavi volí smír. Petra žalovat nebudou (MF, 29.5.12).

Zklidnění situace v Břeclavi po smyšleném brutálním útoku na patnáctiletého Petra Zhyvachivského údajnou trojicí Romů by mohlo přinést včerejší založení Rady Romů. Ta se navíc s Asociací Romů ČR rozhodla, že nepodá trestní oznámení. (MF, 29.5.12).

Břeclavští Romové se podle předsedy asociace Vladimíra Galbavého nechali minulý týden slyšet, že o podání trestního oznámení stojí. Včera Galbavý přijel do města, aby s nimi o situaci mluvil. Poté uvedl, že trestní oznámení nakonec nepodají. "Chceme udělat smířlivé gesto. Krok k tomu, aby byla celá záležitost vyřešena v klidu a důstojně. Proto oznámení nepodáme," uvedl předseda. Zdůraznil, že smířlivý krok je možný jen z toho důvodu, že se matka chlapce za oba dva všem Romům veřejně omluvila (BD, 29.5.12).

Media si sama sobě odpustila a o žádném profesním selhání nemluví. Nikomu se neomluvili ani extrémisté. Petr a jeho matka se omluvili Romům, místní Romové, přestože se cítili velmi poškozeni omluvu přijali s tím, že chtějí situaci uklidnit a občany usmířit.

Zvláštní případ tvoří jediné noviny, které se dokázaly na kauzu Břeclav podívat s odstupem a sebekriticky napsaly:

Svým způsobem bud'me rádi, že tahle klukovská lež vznikla. Trapnější plivanec do vlastní tváře si totiž těžko představit. Platí to pro novináře, platí to i všechny nadšené bojovníky za práva většiny. Matka chlapce už se veřejně omluvila, ostatní nechť si popel na hlavu nasypou dle vlastního uvážení. Až se však příště stane nějaký další útok, nejdříve se uklidněme, počítejme aspoň do deseti a teprve pak řekněme to naše oblíbené – to byli ONI (Brněnský deník, 26.5.2012).

4.7 Důsledky kauzy Břeclav

Cílem našeho zkoumání je jednak v detailu ověřit, že kauza Břeclav 2012 splňuje kritéria morální paniky, a jednak poukázat na specifické rysy, které jí dávají zvláštní podobu. K jednomu takovému

rysu přicházíme v této kapitole, která pojednává o důsledcích celé kauzy. Není zvláštní to, že se opatření do budoucnosti začala rýsovat už v průběhu samotné paniky. Charakteristický naproti tomu je fakt, že i po odhalení „velké lži“ zájem na zavedení preventivních opatření, které budou znamenat trvalou změnu ve fungování městských institucí (posílení policejních složek, vytvoření kamerového systému...) zůstal prakticky nezměněn. Jakoby tu aktéři děje chtěli popřít princip příčinnosti, který říká, že každý důsledek má svou příčinu. Tady se příčina ukázala jako nulová, ale účinky mají trvat.

Nespokojení obyvatelé Břeclavi donutili tamní radnici ke zvýšení bezpečnostních opatření ve městě. "Mají vést ke zlepšení veřejného pořádku," vysvětlil breclavský starosta Oldřich Ryšavý. Na základě falešné zprávy o brutálním napadení patnáctiletého mladíka z Břeclavi se představitelé města rozhodli přijmout pět nových strážníků. Místo čtyřadvaceti zaměstnanců městské policie jich bude v ulicích Břeclavi sloužit devětadvacet. Skutečnost, že údajně brutálně zmlácený mladík si celý dramatický příběh, kdy jej měli napadnout tři Romové, jen v vymyslel, podle starosty neznamena, že město od opatření ustoupí. "Problém s drobnou kriminalitou tady existuje bez ohledu na to, co se stalo," řekl Ryšavý. Břeclavská radnice se navíc rozhodla, že v rizikových oblastech města nahradí nevyhovující kamerový systém novými přístroji. Kamery jsou totiž podle starosty Ryšavého velmi účinné (MF, 25.5. 2012).

Připojme ještě ilustrativní citaci, jako doplněk, která ukazuje, že breclavská kauza není ojedinělým případem vyvolávání umělé paniky a který naznačuje možné přístupy k prevenci a řešení podobných situací.

Přibývá i násilí na Romech. Žhářský útok na romskou rodinu v západočeské Aši skončil naštěstí bez fyzického zranění. Podezřelí, které zatkla elitní policejní složka na organizovaný zločin, jsou vyšetřováni na svobodě. Podobně jako ve slezské Chotěbuzi, kde majitel domu zastřelil romského sběrače železa střelou z kuše a některá média i bez důkazů hned měla jasno:

byl to zloděj. V Kynšperku zase neozbrojený romský otec tří dětí, který údajně někoho napadl, ale nezranil, zemřel po zásahu policie v nemocnici. Na těle měl plnopodlitin. Důvěrné zprávy vlády kreslí hrozivý scénář. Pokud dojde k prohloubení hospodářské krize, nezaměstnaných přibude, vláda ještě víc sníží sociální dávky a uškrtní rozpočet policie a nevyhnutelně vypukne mezigetnické násilí, které už nikdo nedokáže kočírovat. Vzpomeňte si jen na litvínovský Janov 2008, Přerov 2009, Varnsdorf 2011 a letošní Břeclav. Tendence jsou stoupající. Koncem měsíce se chystá další v Olomouci. Více okolností případů přitom svědčí o tom, že jejich zkreslením někdo uměle vyvolává paniku, aby vláda přehodnotila politiku šetření na policii. Ve Šluknovském výběžku i v Břeclavi se to podařilo. Návrhy řešení jsou různé. Vláda Petra Nečase prosazuje tvrdou represí prostřednictvím policie a škrtnů sociálních dávek, vládní agentura pro sociální začleňování obětí hospodářské krize naopak především dlouhodobou podporu zaměstnanosti a vzdělávání všech. Její příslušná strategie nedávno schválená vládou se prozatím nezrealizuje. Pověřené resorty na ni potřebné dotace prostě zrovna nemají. Opozici právě toto tolik nevadí, podpora menšin jí sotva vynese volební hlasy (MF, 29.5.2012).

5 ZÁVĚR

5.1 Naplnění verifikačního záměru

Podrobná obsahová analýza mediálního pokrytí břeclavské kauzy ukázala, že základní indikátory morální paniky v ní byly přítomny. Lze tedy tento případ označit za dobrou ilustraci toho, co to morální panika je, jak vzniká, kteří aktéři do ní vstupují, jaké má dopady na jedince a na společnost.

V této práci jsem se zabývala nejdříve teorií sociální a mediální konstrukce obecně a dále pojmovým aparátem, jak ji definoval Cohen (2002), Goode a Ben-Yehuda (2004). V teorii jsem identifikovala jednotlivá kritéria morální paniky a snažila jsem se je aplikovat na břeclavský případ. Až na drobné odchylky dané specifičností případu kauza Břeclav vybraným kritériím zcela odpovídala. Je tedy možné říci, že břeclavská kauza byla důstojným reprezentantem morální paniky u nás. Splnila tato kritéria: přehnanost, produkce sdělení s vysokým emočním potenciálem, pojmenování veřejného nepřítele, ohrožení společensky uznávané hodnoty, predikce, veřejné mínění, vyjádření sociálně vlivných aktérů.

Přehnanost je definována jako disproporce ve vztahu k empiricky poznatelné realitě. Vzhledem k tomu, že v břeclavské kauze k žádnému napadení nedošlo, vše co bylo v médiích prezentováno bylo přehnané. Neboť podle Goodeho a Ben-Yehudy (2009), pokud jsou příběhy o

neexistujícím ublížení šířeny, věří se jim a nepotvrzené výroky jsou brány za čerstvé důkazy, je kritérium přehnanosti naplněno.

Spouštěčem jako u jiných morálních panik je strach a pocit ohrožení některých společenských hodnot, v tomto případě ohrožení života a zdraví. Lze říci, že platí čím větší hrozba, čím větší přehnanost, tím větší rychlost šíření, tím větší okruh obyvatel informovaných a zasažených a vlastně tím větší je dosah morální paniky. V jiných popisovaných kauzách mívá morální panika spouštěč, který je zároveň vrcholem, expozice morální paniky, kdežto v břeclavské kauze byly jednoznačně vrcholy dva. První oznámení matky o přepadení Petra a druhý oznámení, že vše byla lež a k žádné události nedošlo. Proto měla panika delší dozívání a lze říci, že byla tímto velmi specifická.

Typickým znakem morálních panik je, že jak rychle vzniknou, tak rychle opadnou, přičemž některé za sebou mohou zanechat reálné důsledky, v tomto případě se jedná o zvýšení počtu policistů, navýšení jejich rozpočtu a instalace kamerových systémů. Došlo tedy k dalšímu posílení společnosti kontroly.

5.2 Naplnění investigativního záměru

Břeclavská kauza 2012 má některé specifické rysy, které mohou být přinejmenším inspirativní pro další promýšlení a prohlubování pojmu morální paniky.

Jak už bylo řečeno, disproportionálnost je základním indikátorem morální paniky; přesněji řečeno jde o nepoměr mezi tím, co se skutečně stalo a působením této události na společnost, její prezentaci v médiích apod. Většinou však morální panika vzniká tam, kde se alespoň něco málo reálně stalo. Typickým příkladem je několik případů onemocnění (například prasečí chřipkou apod.), které vyvolají panický strach z epidemie postihující široké vrstvy obyvatelstva. Břeclavská kauza je

zvláštní tím, že se – z hlediska právního (nikoli zdravotního) posouzení, tedy pokud jde o zločinný skutek – nestalo vůbec nic. Celý zločinný aspekt byl čirým výmyslem. A přece toto „nic“ stačilo, aby uvedlo do chodu sociální hnutí a rozhýbalo komplexní policejní a státní mašinérii. Jak je to možné? Aby vůbec mohla morální panika vzniknout, musí ve společnosti existovat jisté podmínky či dispozice, které celý proces rozpoutají a zaručí jeho dynamiku. Musí tedy například existovat nenávisť ke skupině, kterou Cohen (2002) označuje jako „folk devil“. Musí existovat ochota a zájem médií „vrhnout se na případ“, musí to být elementy, které motivují vstup státních, policejních, soudních složek do kauzy apod. Tyto prvky jsou jakousi skrytou, potenciální dynamikou ke vzniku morální paniky. K tomu, aby se tato dynamika dala do chodu, je třeba jen katalyzátoru – vhodné události. Břeclavská kauza tím, že je v ní katalyzátorem událost „nulová“, ne-událost, názorně ukazuje, jak hladové tyto dynamiky jsou, jak hodně touží se dát do pohybu, jak málo se – celých několik týdnů po „události“ – starají, zda reálně k něčemu došlo.

Je-li zvláštností břeclovské kauzy její „náhlá smrt“, pak z hlediska mého investigativního záměru vybízí k úvaze o reálnosti toho, co se stalo a trvanlivosti důsledků vyvolané morální paniky. I když se nestalo „nic“, důsledky (posílení policie, kamerový systém...) trvají – jakoby byla vůle dosáhnout těchto „důsledků“ vlastně nezávislá na jejich příčině. Inspiruje to k zamyšlení, zda celý kolotoč událostí, označovaných jako morální panika, nemá ještě daleko větší míru nezávislosti na prvotním spouštěči, než se zprvu zdálo – a zda například v budoucnu nemohou být paniky spouštěny na základě záměrně s tímto cílem vymyšlených „událostí“ – aby se dosáhlo jistých trvanlivých důsledků...?

Z dostupných zpráv není možné s jistotou vyvodit, kdy přesně si který aktér (matka Petra, policejní složky...) položil vážně otázku, zda chlapec říká pravdu. Ale už to, jakým nereflektovaným způsobem od sebe jednotlivá média zprávu přebírala a s jakou lehkostí byly vytvářeny

různé varianty podoby celé události (počet a charakter „útočníků“, motiv útoku...) ukazuje, jak malá důležitost je v takové situaci připisována otázce pravdy – ať už je jejím protihráčem lež či pouhý omyl, nedostatek informací. Inspiruje to k širší úvaze o roli pravdy v procesu vzniku morální paniky. Právě rys disproportionality nabízí otázku, zda – a v které fázi – nemusí vždy, v každém případě morální paniky, dojít k nějakému konfliktu (více –méně skrytému) s pravdou. V břevclavské kauze to bylo hned na počátku v podobě lži motivované strachem. Není každé mediální „nafouknutí“ konkrétní kauzy také lží – motivovanou vyšším ziskem z prodeje novin nebo „vytřískáním“ politického kapitálu pro tu kterou politickou stranu či nátlakovou skupinu?

Břevclavská kauza je zvláštní také tím, že celý její vznik je umožněn a její trvání podmíněno mlčením – nejen samotného Petra, ale i jeho přátel. Je to samozřejmě situace velmi ojedinělá a nelze ji jako takovou zobecnit. Nicméně přesto je inspirativní – a o tom mi zde jde – a vede k úvaze, zda i obecněji při vzniku morálních panik nehrají vždy nějakou roli „ti, kteří mlčí“. Paniky, o kterých v těchto souvislostech hovoříme, se přece stávají celospolečenskými fenomény. A společnost je natolik komplexní a rozvrstvený celek, že jen málokdy se v ní najdou takoví, kteří „vědí“. Vezměme příklad paniky ohledně některé možné budoucí epidemie. Ve společnosti existují zájmové skupiny, kterým jde o masivní prodej léků. Existují ale i odborníci, kteří vědí, že „ve skutečnosti“ je hrozba široké epidemie v tomto případě mizivá. Není vznik morální paniky podmíněn tím, že první skupina jedná a mluví (a nutí k mluvení a psaní), zatímco druhá – mlčí? A jistě má k tomu své důvody...

5.3 Naplnění apelativního záměru

Nesčetněkrát byla zdůrazňována práva menšin. V naší zemi existují a pracují aktivisté, kteří se snaží zlepšit situaci Romů a pohled

majority na tyto své spoluobčany. V průběhu kauzy i sami Romové ukázali, že se nepovažují za jednolitý celek a odmítají kolektivní vinu. Sama povaha mého zkoumání však vyústila ještě v jeden specifický apel, který nám adresuje břeclovská kauza 2012 – apel na zásadní orientaci na to, jak se věci skutečně mají, co se skutečně stalo a co se nestalo. Zde je – alespoň v té míře, v jaké je nám přístupná – pravda.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BERGER, P.L.; LUCKMANN, T. 1999. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999

HARRINGTON, A. A kol. 2006. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál.

KABELE, J. 1998. *Přerody: principy sociálního konstruování*. Praha: Karolinum.

McQUAIL, D. 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál

DeFLEUR, M., BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. 1996. *Teorie masové komunikace*. Praha: Karolinum.

LIPMANN, W. 1956. *Public Opinion*. New York: The Macmillan Company.

BERELSON, B. 1997. What missing newspaper means? In JEŘÁBEK, H. *Paul Lazarsfeld a počátky komunikačního výzkumu*. Praha: Karolinum.

KUNCZIK, M. 1995. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum.

MERTON, R. K. 2007. *Studie ze sociologické teorie*. Praha: Sociologické nakladatelství.

JIRÁK, J. KÖPPLOVÁ, B. 2009. *Masová média*. Praha: Portál.

TRAMPOTA, T. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.

DYER, R. 2002. *The Matter of Images: Essays on Representation*. London: Routledge.

PICKERING, M. 2001. *Stereotyping: The Politics of Representation*. New York: Palgrave.

JEWKES, Y. 2004. *Media and Crime*. London: SAGE Publications.

HARTLEY, J. 1982. *Understanding News*. London: Methuen & Co. Ltd

FOWLER, R. 1991. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.

GAMSON et al. 1992. Media Images and the Social Construction of Reality. *Annual Review of Sociology*, Vol. 18, pp. 373-393

COHEN, S. 2011. *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*. Abingdon: Routledge.

GOODE, B. BEN-YEHUDA, N. 2009. *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*. Pondicherry: Wiley-Blackwell.

EHL, M. 2009. „Jak se dělají Hospodářské noviny“ in ROSŮLEK a kol. *Média & politika: Vybrané problémy*. Plzeň: ZČU.

COHEN, S. 2002. Folk devils and moral panics: the creation of the mods and rockers.”

WACQUANT, L. 2008. “The Place of the Prison in the New Government of Poverty” in *After the War on Crime: Race, Democracy, and a New Reconstruction*. Frampton, López, Simon (eds). New York: New York University Press.

VOLEK, J. 2000. „Konstrukce morální paniky a sociální exkluze“ in *Sborník prací Fakulty sociálních studií brněnské university*, Sociální studia 5. Brno: Masarykova univerzita.

BECK, U. 2006. Living in the World Risk Society. *Hobhouse Memorial Lecture*. LSE. London. Dostupné z WWW
<http://www.libertysecurity.org/acticle1924.html>

Prameny

Mladá Fronta Dnes (MF). 2012

Blesk. 2012

Břeclavský deník (BD). 2012

Nova. 2012

ČT1. 2012

Brněnský deník. 2012

7 RESUMÉ

This work concentrates on the concept of „moral panics“ elaborated by Stanley Cohen (*Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*, 1973). My first aim is to study one concrete series of events known as „The case of Břeclav 2012“ and to show that what happened there corresponds to the scheme of „moral panics“. Stanley Cohen defined a certain number of criteria which must be fulfilled if we want to call a certain situation „moral panics“: volatility, exaggeration, production of emotionally toned narration, prediction, folk devils, socially accredited experts pronouncing their diagnose, threat to social values, moral entrepreneurs and diffusion of police force.

This work takes these criteria one by one and show that they are fulfilled in Břeclav 2012 on the basis of a great number of media messages, taken principally from these sources: Tv Nova, newspapers Blesk, MF Dnes, Břeclavský deník.

The second aim of this work is to underline some specific aspects of the case Břeclav 2012 and to show that they can be inspiration for further reflexion and even scientific work aiming to more profound understanding of the concept of moral panics.

At the end, the behaviour of the media and of some parts of the population shows that what happened in Břeclav 2012 addresses us a

6.5.2012								
7.5.2012								
8.5.2012								
9.5.2012								
10.5.2012					2			
11.5.2012						1	1	
12.5.2012	1		1	1	3			
13.5.2012							1	1
14.5.2012		1		1	3			
15.5.2012	1			1	2			
16.5.2012					2			
17.5.2012	1							
18.5.2012			1					
19.5.2012				1	1			
20.5.2012								
21.5.2012		1			1			
22.5.2012					1			
23.5.2012					2		3	
24.5.2012	1	1	2	1	6		2	
25.5.2012	1	4	3		8	1	1	
26.5.2012	1	2	2	1	2			
27.5.2012						1		
28.5.2012			3		2			
29.5.2012	1		2	1	6	1		
30.5.2012			1					
1.6.2012							2	
	16	24	28	16	83	15	16	1

